

Dănuț Mănăstireanu
Dănuț-Vasile Jemna
(coordonatori)

Omul evanghelic, încotro?

O nouă explorare
a comunităților protestante
românești

POLIROM
2025

Oastea Domnului și reînnoirea ortodoxiei românești, 1922-1989

Roland Clark și Ryan Voogt

Rezumat

Articolul examinează istoria Oastei Domnului, o mișcare religioasă din cadrul Bisericii Ortodoxe Române, de la înființarea ziarului *Lumina Satelor* de către Iosif Trifa în 1922, până la prăbușirea regimului comunist în 1989. Autorii arată că Oastea Domnului a fost inițial o „comunitate textuală”, unită prin intermediul publicațiilor lui Trifa, dar a evoluat ulterior în „comunități afective”, puternic legate emoțional, în special în timpul persecuției din perioada comunistă. Mișcarea a fost văzută de autoritățile comuniste ca o amenințare, deoarece membrii ei prețuiau comunitatea religioasă mai mult decât loialitatea față de stat. Autoritățile au încercat să o integreze în Biserica Ortodoxă sau să o elimine, temându-se că Oastea Domnului putea servi drept „poartă de ieșire” spre grupările evanghelice. Deși inițial apropiată de ortodoxie, mișcarea a dezvoltat legături tot mai strânse cu evanghelicii și evreii creștini persecutați în timpul regimului comunist. Articolul subliniază importanța cântărilor și a literaturii produse de Oastea Domnului în modelarea identității și teologiei membrilor săi. De asemenea, evidențiază modul în care persecuția a unit Oastea Domnului cu alte grupări religioase marginalizate, în timp ce autoritățile au încercat să le separe și să le controleze. În concluzie, autorii sugerează că Oastea Domnului a evoluat semnificativ înainte de 1989 și după aceea, reflectând „carențele și problemele structurale” ale comunității, dar păstrând legăturile afective care au susținut-o în timpul socialismului de stat.

Introducere

Povestea Oastei Domnului aruncă o lumină importantă asupra dezvoltării evanghelismului în România. Printre altele, ea arată modul în care Biserica Ortodoxă Română (BOR) în general, precum și statul român, în timpul socialismului de stat, au tratat diferite tipuri de comportament religios. Oastea Domnului împărtășea

o serie de caracteristici comune cu grupurile evanghelice, care uneori le făceau să lucreze împreună și să se numească frați și surori. Și unii și alții manifestau entuziasm pentru cultivarea aspectelor emoționale ale credinței și trăiau atașamente profunde față de ceilalți membri ai comunităților lor. Atât Oastea Domnului, cât și evanghelicii au fost, în egală măsură, ținte ale ostilității din partea unor secțiuni ale BOR și ale regimului comunist. Au fost atacați din pricina creșterii lor numerice, a „fanatismului” lor, a felului în care sfidau unele dintre autoritățile bisericești și de stat și a acuzațiilor că se află sub influența unor interese străine. Marginalizarea lor a dus la formarea unei camaraderii între „ostași” și evanghelici, în închisoare și în undergroundul religios. În cele din urmă, autoritățile BOR și de stat se temeau că Oastea Domnului funcționa ca o poartă de ieșire din BOR și de intrare în comunitățile evanghelice susținute și influențate de Occident.

Creată inițial în 1923 ca „o mișcare de curățire, de înnoire și de schimbare totală a vieții celor ce intră în ea”, Oastea Domnului a căpătat rapid o viață proprie¹. Confruntându-se cu ostilitatea din partea BOR în anii 1930, la sfârșitul anilor 1940 a fost văzută ca o adevărată amenințare la adresa securității statului. În octombrie 1957, Traian Dorz și alți lideri ai mișcării au încercat să îi explice Patriarhului că grupurile Oastei Domnului făceau exact ceea ce statutele BOR spuneau că ar fi trebuit să facă cercurile misionare ale Bisericii Ortodoxe: „ajutorarea preoților la catehizare în vederea întăririi credinței și simțului moral al credincioșilor, înzestrarea bisericii și susținerea operelor de milă creștină”². Autoritățile nu s-au lăsat însă convinse de aceste argumente. Mai puțin de două luni mai târziu, un oficial comunist regional scria:

Din punct de vedere politic, această grupare anarhică prezintă un pericol permanent pentru stat, atrăgând și chiar pedepsind pe cei care participă la viața socială și politică a statului nostru. Atragerea unui număr mare de credincioși și tineret de la preocupările lor ca cetățeni, cât și exagerarea în a se ruga și a propaga un

1. Iosif Trifa, *Ce este Oastea Domnului?*, ed. a V-a, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 1934, p. 122. Studiile existente privind istoria Oastei Domnului includ Tom Keppeler, „Oastea Domnului: The Army of the Lord in Romania”, *Religion, State and Society*, vol. 21, nr. 2, 1993, pp. 221-227; Thomas J. Keppeler, „Beliefs and Assumptions about the Nature of the Church and its Leadership: A Romanian Case Study”, teză de doctorat, Trinity International University, 1996; Gheorghe Gogan, „Viața și activitatea predicatorială a preotului Iosif Trifa”, dizertație de masterat, Universitatea „Aurel Vlaicu”, Arad, 2003; Ryan J. Voogt, „Making Religion Acceptable in Communist Romania and the Soviet Union, 1943-1989”, teză de doctorat, University of Kentucky, 2017, pp. 82-92, 164-180, 271-279; Corneliu Constantineanu, „The Romanian Lord’s Army: A Case Study in Eastern Orthodox Church Renewal”, în Aleksandra Djurić Milovanović și Radmila Radić (eds.), *Orthodox Christian Renewal Movements in Eastern Europe*, Palgrave Macmillan, Cham, 2017, pp. 231-260; Roland Clark, *Sectarianism and Renewal in 1920s Romania: The Limits of Orthodoxy and Nation-Building*, Bloomsbury, Londra, 2021, pp. 143-167.
2. Arhivele Naționale ale României (în continuare ANR), Fond Ministerul Cultelor și Artelor, Dosar 6/1949-1959, ff. 341-342. Semnat la 18 octombrie 1957 de Traian Dorz, Ioan Bălăuță, Silviu Hărăguș, Petru Popa și Nicolae Moldoveanu.

misticism bolnăvicios exagerat, reprezintă la fel o lacună în viața culturală a sate-
lor noastre, cât și în opera de transformare socialistă a țării noastre.³

De ce se temea statul atât de mult de o organizație care pretindea că există doar pentru a sprijini o biserică dominantă, autorizată? În opinia noastră, frățiile Oastei Domnului erau animate de moduri particulare de viață și de închinare care le făceau distincte în cadrul BOR. Aceste comunități aveau multe asemănări cu grupurile evanghelice atât din interiorul, cât și din exteriorul țării, precum și cu alte mișcări, cum ar fi betaniștii. Ele au stârnit ostilitatea Securității, deoarece membrii lor apreciau aceste comunități mai mult decât apreciau Partidul Comunist și ideologia acestuia. În caz de nevoie, era clar pentru autorități că „ostașii” vor alege loialitatea față de Dumnezeu și față de comunitățile lor în locul supunerii față de stat.

Textul nostru examinează istoria Oastei Domnului de la înființarea ziarului *Lumina Satelor* al lui Iosif Trifa, în 1922, până la prăbușirea Partidului Comunist Român, în decembrie 1989. Bazându-ne pe ziare, reviste, cărți de cântece și broșuri publicate de mișcare, precum și pe relatări memorialistice, încercăm să reconstruim experiența trăită de participanții la mișcare, pentru a arăta cum s-au raportat ei la Oastea Domnului și cum aceasta le-a schimbat viața. Toate acestea sunt surse cu caracter retoric, concepute în primul rând pentru a-i converti pe alții la mișcare sau pentru a celebra persoane ca exemple pe care alții ar putea dori să le imite. Cu toate acestea, citite cu atenție, ele ne permit să vedem ce fel de valori prețuia mișcarea în diferite momente ale istoriei ei și ce credeau participanții că era special în legătură cu mișcarea lor. Sursele caracterizate prin simpatie față de mișcare sunt puse în contrast cu rapoartele Securității și cu alte publicații bisericești, care deseori au înțeles sau au interpretat în mod deliberat greșit credințele și practicile Oastei Domnului, pentru propriile lor scopuri. Aceste surse oferă o perspectivă unică asupra modului în care statul și BOR vedeau mișcarea și ajută la explicarea motivelor pentru care au persecutat-o atât de aspru. Ceea ce arată ambele tipuri de surse este că majoritatea credincioșilor au experimentat mișcarea ca pe o comunitate afectivă care i-a adus mai aproape de Dumnezeu și unii de alții în moduri pe care le-au considerat transformatoare.

Textul începe prin a descrie slujirea lui Iosif Trifa prin intermediul ziarului *Lumina Satelor*, explicațiile sale inițiale privind scopul Oastei Domnului și primele adunări ale credincioșilor. Comunitățile, în mare parte textuale, create prin intermediul ziarului au fost zdruncinate de conflictele lui Trifa cu Mitropolitul Nicolae Bălan în anii 1930 și de problemele financiare și boala care au marcat ultimii ani din viața lui Trifa. Ea arată modul în care mișcarea s-a transformat în cursul anilor '40, sub conducerea unor noi lideri, prin colaborări cu greco-catolicii și cu evreii creștini, și printr-o reorganizare fundamentală a practicii religioase, în lumina ostilității crescânde din partea statului și a interzicerii oficiale a mișcării prin Legea cultelor din 1948. În anii 1950, atât Securitatea, cât și Ministerul Cultelor au văzut asemănări puternice între Oastea Domnului și grupările evanghelice și, într-adevăr, relatările despre miracole și o cultură emergentă a cântecului

3. *Ibidem*, f. 385.

colectiv au făcut ca Oastea Domnului să semene destul de mult cu mișcările baptiste și penticostale din România. Securitatea l-a forțat pe Traian Dorz să încerce legalizarea mișcării în anii 1950, ceea ce a avut ca rezultat exacerbarea tensiunilor și a fragmentării în cadrul Oastei Domnului. Acest text duce relatarea până în anii 1980, dar se încheie cu revoluția din 1989, deoarece prăbușirea socialismului de stat a adus noi libertăți în ceea ce privește viața religioasă din România, schimbând peisajul într-un mod atât de dramatic încât ar fi nevoie de o metodologie diferită, mai sociologică, și de alte tipuri de surse pentru a analiza corect evoluția Oastei Domnului în ultimele trei decenii.

Comunități afective

Oastea Domnului a fost o comunitate afectivă ai cărei membri au simțit afinități unii cu alții în ceea ce privește modul de a vorbi, de a acționa, de a cânta și de a trăi, elemente care transcend alte legături sociale. Comunitățile sunt produse ale timpului și locului, iar discursurile și practicile comunităților Oastei Domnului au evoluat semnificativ de la începuturile sale ca mișcare în Transilvania rurală a anilor '20, până la existența sa clandestină în timpul socialismului de stat. Diferite tipuri particulare de comuniune au animat Oastea Domnului de-a lungul istoriei sale. În timp ce în anii '20 putem vorbi despre o „comunitate textuală”, mediată de ziare și reviste, după mijlocul anilor '30 persecuția a dus la consolidarea comunităților locale unite prin legături afective bazate pe timpul petrecut împreună în citirea Bibliei, cântare, predicare și rugăciune.

S-a scris foarte mult despre legăturile afective care unesc grupurile religioase din Europa de Est modernă, deși cercetătorii nu le-au numit până acum „comunități afective”. Ronald Suny remarcă faptul că oamenii se simt puternic „atașați” de comunitățile lor naționale, iar noțiunea sa de „comunități afective” poate fi utilizată la fel de bine pentru a descrie contextele religioase⁴. Așa cum afirmă Alexandre E. Da Costa, „stările afective ilustrează diversele intensități care îi determină pe oameni să se atașeze sau să respingă noțiunile colective de apartenență comună”⁵. Mai mult, potrivit autoarei Leela Gandhi, tocmai legăturile afective sunt cele îi determină pe oameni „să se îndepărteze de pretențiile posesive ale identității și apartenenței moștenite sau primite” și să se lege de alte comunități, în ciuda temerii de persecuție din partea autorităților sau a vecinilor⁶.

4. Ronald Grigor Suny, „The Contradictions of Identity: Being Soviet and National in the USSR and After”, în Mark Bassin și Catriona Kelly (eds.), *Soviet and Post-Soviet Identities*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012, pp. 17-36. Suny se bazează pe noțiunea de „comunități imăginate” a lui Benedict Anderson, dezvoltând punctul de vedere al lui Anderson, conform căruia chiar dacă o națiune este o comunitate care trebuie „imăginată” în existență, oamenii își formează totuși un puternic „atașament” față de aceasta.
5. Alexandre E. Da Costa, „The (Un)Happy Objects of Affective Community: Mixture, Conviviality and Racial Democracy in Brazil”, *Cultural Studies*, vol. 30, nr. 1, 2016, p. 25.
6. Leela Gandhi, *Affective Communities: Anticolonial Thought, Fin-De-Siècle Radicalism, and the Politics of Friendship*, Duke University Press, Durham, 2006, p. 17.

Atunci când evanghelicii români le spun sociologilor că după convertire „a urmat în viața mea o perioadă de trei ani de dărâmare a vechilor mele concepții și în același timp de zidire a unor noi valori și principii creștine”, astfel încât „s-a schimbat tot: modul meu de a gândi cu privire la Dumnezeu, la sensul vieții, la sensul lumii în care trăim”, ei atestă o ruptură radicală cu alte legături și o reorientare radicală către viziunea asupra lumii a noilor lor comunități. Un interviu citat de Mihai Curelaru în *Omul evanghelic* își descrie noua stare emoțională ca „o neașteptată stare de pace, satisfacție, mulțumire către Dumnezeu pentru darul său special, o surprinzătoare dragoste și atracție pentru cuvântul lui Dumnezeu, în mod special dorința de a-l cunoaște și interpreta corect”⁷. Acordând atenție modului în care membrii și-au exprimat angajarea emoțională față de mișcări religioase precum Oastea Domnului, putem vedea de ce erau ei dispuși să riște atât de mult și, de asemenea, de ce statul se simțea amenințat de astfel de niveluri de atașament.

Iemima Ploscariu susține că în perioada interbelică evanghelicii români au format o „relație unică între individ și comunitate”, datorită „importanței acordate unei lecturi individuale a Bibliei ca «Cuvântul lui Dumnezeu», prin mărturia personală (vorbind «cuvântului») în prezența comunității bisericii și apoi prin angajarea în cântarea corporativă a «cuvântului», toate cu o putere mărturisită prin numeroase relatări personale”⁸. Ploscariu subliniază în special faptul că evanghelicii susțineau că trăiesc un sentiment copleșitor de semnificație și de bucurie în comunitățile lor, ceea ce îi ajuta la depășirea diferențelor de rasă și clasă⁹. Alți istorici au remarcat tipuri similare de atașament exprimate de creștinii evanghelici sau de Martorii lui Iehova din Rusia și Europa de Est în această perioadă¹⁰.

Creștinii ortodocși, la rândul lor, și-au format propriile comunități afective¹¹. James Kapaló a arătat cum femeile arhangheliste din România interbelică

7. Mihai Curelaru, „Convertirea religioasă în comunitățile evanghelice – o abordare psihologică”, în Dorin Dobrinu și Dănuț Mănăstireanu (eds.), *Omul evanghelic. O explorare a comunităților protestante românești*, Polirom, Iași, 2018, p. 628.
8. Iemima Ploscariu, „The Word Read, Spoken, and Sung: Neo-protestants and Modernity in Interwar Romania”, în *Central Europe* 18, no. 2, 2020, p. 107.
9. Iemima Ploscariu, *Alternative Evangelicals: Challenging Nationalism in Interwar Romania's Multi-ethnic Borderlands*, Brill, Paderborn, 2024, p. 87.
10. Heather J. Coleman, *Russian Baptists and Spiritual Revolution, 1905-1929*, Indiana University Press, Bloomington, 2005, pp. 180-220; Bojan Aleksov, *Religious Dissent between the Modern and the National: Nazarenes in Hungary and Serbia, 1850-1914*, Harrassowitz, Wiesbaden, 2006; Catherine Wanner, *Communities of the Converted: Ukrainians and Global Evangelism*, Cornell University Press, Ithaca 2007, pp. 21-54; Emily B. Baran, *Dissent on the Margins: How Soviet Jehovah's Witnesses Defied Communism and Lived to Preach About It*, Oxford University Press, Oxford, 2014; Nikolaj Christensen, *Unorganized Religion: Pentecostalism and Secularization in Denmark, 1907-1924*, Brill, Leiden, 2022; Aleksandra Djurić Milovanović, *The Untold Journey of the Nazarene Emigration from Yugoslavia to North America*, Lexington Books, Blue Ridge Summit, 2024.
11. Djurić Milovanović și Radić, *op. cit.*

au răspuns persecuțiilor dure trăind în comune și devenind apoi vânzătoare ambulante de bijuterii atunci când comunele lor au fost desființate de poliție¹². În satele lor, calendariștii vechi au cultivat legături strânse între ei, care îi defineau împotriva bisericii oficiale și a statului¹³. Așa cum scrie Iuliana Cindrea-Nagy, unele femei vechi-calendariste erau atât de atașate emoțional de coreligionarii lor, încât se predau voluntar poliției pentru a fi încarcerate împreună cu aceștia¹⁴. În Iugoslavia, Aleksandra Djurić Milovanović și Radmila Radić susțin că „închinătorii la Dumnezeu” „nu fumau, beau alcool cu moderație, evitau carnea (de porc în special), nu luau parte la sărbători și nu mergeau în baruri, nu jucau jocuri de noroc, nu înjurau și nu spuneau povești și glume răutăcioase. Ei se ajutau reciproc atunci când aveau probleme și aveau o grijă specială pentru cei săraci și bolnavi”¹⁵. Astfel, ei cultivau legături afective care îi înstrăinau de vecinii lor care nu erau membri ai mișcării și îi apropiau unii de alții în calitate de comunitate. Documentele de arhivă arată, de asemenea, că în general creștinii ortodocși din Basarabia au exprimat legături afective la fel de puternice cu comunitățile lor parohiale și au opus rezistență autorităților statului, oficialilor bisericii sau noilor preoți care încercau să preia controlul asupra bisericilor lor¹⁶.

În ciuda asemănărilor lor, comunitățile religioase afective au apărut din motive diferite și s-au bazat pe o gamă variată de influențe. Roland Clark a sugerat că, în timp ce mișcarea arhanghelică și cea a vechilor-calendariști au fost răspunsuri la o nemulțumire profundă față de Biserica Ortodoxă Română,

12. Arhanghelismul este o formă de inochentism, un grup religios care s-a format în anii 1920 în jurul persoanei lui Alexandru Culeac și al fraților săi. Adepții lui l-au venerat pe Culeac, socotindu-l a fi Arhanghelul Mihail care s-a întors pe pământ pentru a lupta cu Satana în ultimele zile. James A. Kapaló, *Inochentism and Orthodox Christianity: Religious Dissent in the Russian and Romanian Borderlands*, Routledge, Londra, 2019, pp. 168-171.
13. Andreea Kaltenbrunner, *Für den Glauben, gegen den Staat: der Altkalendarismus in Rumänien (1924-1936)*, De Gruyter, Oldenbourg, 2022.
14. Iuliana Cindrea-Nagy, „...as the young girl told them so»: Women and Old Calendarism in Interwar Romania”, *Religion and Gender*, vol. 11, nr. 1, 2021, p. 30.
15. „Închinători la Dumnezeu” a fost o mișcare laică de reînviere spirituală în Biserica Ortodoxă Sârbă, de la mijlocul secolului al XIX-lea până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Ea s-au bucurat de binecuvântarea oficială a Bisericii din 1920 încoace și a încurajat monahismul, precum și lectura Bibliei și evlavie personală. Aleksandra Djurić Milovanović și Radmila Radić, „The God Worshipper Movement in Serbian Society in the Twentieth Century: Emergence, Development, and Structures”, în Djurić Milovanović și Radić (eds.), *op. cit.*, p. 143.
16. Ionuț Biliuță, „To Murder or Save Thy Neighbour? Romanian Orthodox Clergymen and Jews during the Holocaust (1941-1945)”, în Kevin P. Spicer și Rebecca Carter-Chand (eds.), *Religion, Ethnonationalism, and Antisemitism in the Era of the Two World Wars*, McGill-Queen's University Press, Montreal, 2022, pp. 305-330; Dumitru Lisnic, „Organising Religious Resistance: Contingent Procedures, Material Religion and Early Soviet Repression against Religion”, *Review of Ecumenical Studies*, vol. 14, nr. 2, 2022, pp. 197-216.

mișcările evanghelice și cele conexe, cum ar fi YMCA sau Martorii lui Iehova, au înflorit datorită creșterii ratei de alfabetizare și a accesului sporit la resursele și la misionarii occidentali. Mișcări precum cea de trezire spirituală de la Biserica Cuibul cu Barză din București, mișcarea Renașterea din Oltenia sau Oastea Domnului din Transilvania, au fost produse ale încercărilor episcopilor și mitropoliților de a spori implicarea laicilor într-un context în care marea majoritate a resurselor devoționale disponibile erau scrise de evanghelici occidentali¹⁷. Multe dintre aceste grupuri – chiar dacă nu toate – s-au bazat pe legături afective puternice între credincioși și au prosperat deoarece membrii lor le prețuiau mai mult decât alte identități sociale sau moduri de apartenență.

Aceste comunități au continuat să existe sub regimul comunist, devenind adesea clandestine și uneori chiar „subterane” la propriu, pentru a evita reperiunea¹⁸. Cu toate acestea, membrii lor reflectau același sentiment de angajare radicală față de comunitatea religioasă, care este atestat înainte de cel de-al Doilea Război Mondial și care a îngrozit atât de mult Securitatea¹⁹. Gândindu-se în special la Oastea Domnului și la mișcarea bethanistă din cadrul Bisericii Reformate, Ryan Voogt susține că „ceea ce făcea ca practica religioasă să fie inacceptabilă pentru autorități era gradul în care aceasta mobiliza oamenii către o afiliere religioasă sau când pune la îndoială pretențiile de adevăr ale bisericii sau ale statului”²⁰. Mișcarea bethanistă s-a extins la sfârșitul anilor 1940, în parte pentru că, după cum spune un participant citat de Voogt, „cu fiecare întâlnire, «încrederea necondiționată» a celorlalți creștea, la fel ca și angajarea lor față de practicile religioase. Se întâlneau o dată pe lună pentru o zi întreagă, citeau Biblia și discutau. [...] Cântau, mâncau, se spovedeau, se rugau și se mustrau unii pe alții”²¹. Persecuția a unit astfel de grupuri, deoarece a trasat o linie fermă între comunitatea religioasă și lumea exterioară, generând în același timp un sentiment de afinitate între membrii unor grupuri precum baptiștii, penticostalii și Oastea Domnului care, dintr-un motiv sau altul, se aflau toți de partea greșită a liniei, din perspectiva autorităților sociale dominante și adesea a legii.

17. Clark, *op. cit.*

18. James A. Kapaló și Kinga Povedák (eds.), *The Secret Police and the Religious Underground*, Routledge, Londra, 2021.

19. Dorin Dobrinu, „Sub puterea Cezarului. O istorie politică a evanghelicilor din România (a doua jumătate a secolului al XIX-lea – 1989)”, în Dobrinu și Mănăstireanu (eds.), *op. cit.*, pp. 37-243.

20. Voogt, *op. cit.*, p. 3.

21. *Ibidem*, p. 94.

Comunități textuale

Oastea Domnului își are originile într-un ziar cunoscut sub numele de *Lumina Satelor*, care a fost înființat de Mitropolitul Transilvaniei, Nicolae Bălan, în ianuarie 1922. Transilvania fusese recent încorporată în statul național român, iar Bălan îi încuraja pe credincioșii laici să se implice mai îndeaproape în BOR, prin citirea regulată a Bibliei și participarea mai frecventă la biserică²². El l-a numit pe unul dintre foștii săi studenți, Iosif Trifa, să conducă *Lumina Satelor*²³. Trifa se distinsese ca un erudit capabil în timpul studenției sale, fusese foarte activ ca preot sătesc și publicase deja prima sa colecție de predici în momentul în care a început să lucreze la acest ziar²⁴. După un prim an de succes, ziarul a început anul 1923 făcând apel la cititorii săi să renunțe la beție: „Cu orice preț și cu orice cheltuială, ținem la datina năroadă și păgână: să ne afle anul nou beți și să ne îmbățăm în anul nou”, scria Trifa, adăugând că „Diavolul vrea cu orice preț să tulbure mintea și judecata omului în noaptea anului nou și în ziua de anul nou, ca nu cumva omul să-și poată da seama cum stă cu afacerile sale sufletești și să bage cumva de seamă că el merge înainte pe calea pieirii”²⁵. El le-a cerut să depună un jurământ de renunțare la alcool, numindu-i pe cei care au făcut-o ostași – membri ai Oastei Domnului. Membrii acesteia au dezvoltat rapid un stil de viață care îi deosebea de cei din jurul lor. „Un ostaș al Domnului va merge numai la astfel de petreceri din care lipsește băutura și jocul (concerte, teatre frumoase)”, instruia Trifa în 1926. „Un ostaș al Domnului nu va merge prin șezătorile, clăcile și strânsurile ce se fac mai ales iarna, prin crăsmă, sau prin casele oamenilor. Nu va merge pentru că și pe acestea le-a tras diavolul în slujba lui.”²⁶ De asemenea, ostașii erau învățați să nu înjure și să nu fumeze, pe motiv că aceste practici erau „urâte”. Astfel, ei erau ușor de identificat prin stilul lor de viață – un fapt cu care se mândreau.

Ziarul a publicat în mod regulat scrisori de la oameni din sate din întreaga țară care „intraseră” în mișcare, dând cititorilor impresia că se alătură unei comunități de oameni care gândesc la fel. Candy Brown numește aceste relații mediate de presa scrisă „comunități textuale”, observând că ele au generat atașamente emoționale autentice pentru cititori care poate nu s-au întâlnit niciodată față în față²⁷. Cititorii contribuiau cu poezii, povestiri și mărturii care completau scrierile

22. Nicolae Bălan, *Problema religioasă în timpul de azi*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1906, p. 52; Nicolae Bălan, *Un congres românesc biblic*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1912; Nicolae Bălan, *În chestia „micii Biblii”*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1914.

23. Nicolae Bălan, „Binecuvântare arhierescă”, *Lumina Satelor*, 2 ianuarie 1922, p. 1.

24. Gogan, *op. cit.*, pp. 11-13.

25. Iosif Trifa, „Să facem o intrare creștinească în anul cel nou cu hotărâre și întovărire de luptă împotriva sudalmelor și bețiilor”, *Lumina Satelor*, 14 ianuarie 1923, p. 1.

26. „Un mic regulament pentru cei cari au intrat și cei cari vreau să intre în Oastea Domnului”, *Lumina Satelor*, 14 noiembrie 1926.

27. Candy Brown, *The Word in the World: Evangelical Writing, Publishing, and Reading in America, 1789-1880*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 2004, pp. 10-12.

lui Trifa și versetele biblice ocazionale. În decembrie 1924, Augustin Toma din Vecerd, un sat aflat la aproximativ 45 de kilometri de la casa lui Trifa din Sibiu, scria:

Intrați în Oastea lui Isus
Vă cheamă glasul Domnului de sus
În lume nu-i un nume mai frumos
Decât să fii ostașul lui Hristos
Intră, frate mult iubit,
În oastea ce s-a pornit.
Intră, frate, bucuros
Căci e oastea lui Hristos.
Intră, frate, fără teamă
La oaste Domnul te cheamă.²⁸

Poezii precum cea a lui Toma sugerează că, departe de a fi un simplu proiect al mitropoliei, Oastea Domnului devenise rapid o mișcare populară care s-a răspândit datorită dedicării membrilor săi, care îi scriau ei înșiși literatura, poezia și muzica. Membrii se numeau între ei frate și soră. Dușmanii lui Trifa au atras atenția asupra faptului că evanghelicii români foloseau, de asemenea, acest tip de limbaj, dar el a apărut această practică, argumentând că și creștinii din biserica primară își spuneau frate și soră, sugerând că acest lucru ajuta la construirea comunității „fără deosebire de tagmă și ocupație”²⁹. Nu existau taxe de membru, dar ostașii cumpărau broșuri pentru a le oferi prietenilor și vecinilor. Trifa a produs o cruciuliță pe care membrii o purtau pentru a-și anunța afilierea la mișcare și pentru a-i ajuta să se recunoască între ei³⁰. Este dificil de precizat exact ce fel de oameni erau implicați în aceste comunități, dar un raport al Siguranței, care enumeră 29 de membri ai Oastei Domnului din comuna Bivolari, județul Iași, între 1929 și 1936, includea 5 femei și 25 de bărbați, dintre care mai mulți par să fie căsătoriți³¹. În această comună trăiau 2.874 de persoane la momentul recensământului din 1930, ceea ce sugerează că aceste comunități erau mici și relativ marginale în viața satului³².

Când se întâlneau, spunea Trifa: „Ostașii citesc din Biblie și cărțile religioase, cântă, se roagă, se deșteaptă, se întăresc unii pe alții, se vestesc și altora aceste bucurii”³³. Nu trebuia să fii preot pentru a vorbi în aceste întâlniri, iar Ioan Marini a început să predice în adunările Oastei Domnului pe când era încă în

28. Augustin Toma, „Intrați în Oastea lui Isus”, *Lumina Satelor*, 29 decembrie 1924.

29. Trifa, *Ce este Oastea Domnului?*, p. 218.

30. Iosif Trifa, „Acesta este semnul pe care-l vor purta cei ce au intrat în oastea noastră”, *Lumina Satelor*, 1 iulie 1923.

31. Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare ACNSAS), Fond Documentar, Dosar 9486, vol. 1, f. 308.

32. Sabin Manuilă, *Recensământul general al populației României din decembrie 1930*, vol. 2, Institutul Central de Statistică, București, 1938, p. 252.

33. Trifa, *Ce este Oastea Domnului?*, p. 175.

liceu, convertindu-se după ce a citit *Lumina Satelor*³⁴. Un raport al Securității din 1949 spunea că în Călărași în anii 1930 „această asociație număra cam 30-50 membri ce vizitau biserica în fiecare sărbătoare după-amiază, când preotul Gheorghe N. Ionescu le explica textul Evangheliei zilei și în afară de aceasta se cântau diferite cântări bisericești. Membrii citeau și diferite cărți cu caracter religios”³⁵.

Distribuirea de literatură și organizarea de reuniuni locale au fost esențiale pentru dezvoltarea mișcării. În timpul unui interogatoriu al Securității, Vasile Axinuță, un țăran din comuna Dersca, județul Dorohoi, a mărturisit ulterior că:

Prin anii 1934-1935 Biserica din Dersca era în reparație și mulți oameni din Dersca vizitau Biserica din Mihăileni unde era Preot M. Enache, și urmam și eu la Biserică. Acest preot pe atunci a început să distribuie Biblii și cărți ortodoxe tipărite de literatura Oastea Domnului, care era o mișcare religioasă din sânul Bisericii ortodoxe care luase ființă prin Mitropolitul N. Bălan al Ardealului. Acele cărți și reviste erau plăcute la citit și aveau ca scop să întărească credința ortodoxă și s-o apere de celelalte secte care erau și sunt contra Bisericii. Eu fiind mai retras, mai liniștit față de alții, am început să citesc învățăturile frumoase, să ascult și să înțeleg predicile preoților și să mă retrag cu totul din calea bețiilor, furăturilor și altor lucruri care nu fac cinste nici familiei și nici societății. Tot pe atunci mi se pare că s-au petrecut și cele întâmplate cu Petrache Lupu de la Maglavit, la care Preotul M. Enache cu grupuri de oameni au mers la Maglavit și prin propaganda ce se ducea, mulți oameni au început să se pocăiască. În comuna Dersca au început să se facă adunări pe la I.V.Gh. Tănăscele, pe la Gheorghe Duciac, pe la Ghe.I. Ghibarsana și când era posibil chiar la Biserică³⁶.

Nu toate grupurile au avut același succes. În memoriile sale, Traian Dorz scrie că primul grup din satul său s-a prăbușit foarte repede, deoarece liderul era „rece și aspru” cu noii convertiți³⁷. A avea lideri carismatici și abordabili era crucial pentru ca indivizii să formeze tipul de legături emoționale care să susțină mișcarea în timpul persecuției. Axinuță adăuga că ostașii:

nu sunt văzuți cu ochi buni chiar de preoți care oricând și-au văzut primejdia punții și carierei lor, că ei predica evanghelia lui Hristos plătiți cu bani și ostașii dacă predică sau fac alte bine Bisericii o fac fără plată și din sinceră dragoste. În comuna Dersca tot atunci, prin 1935-1936, din pricina preotului unii s-au lăsat de oaste și și-au schimbat și cultul la «Creștini după Evanghelie», care au fost și bătuți cu ciomegele de oameni la o răscoală făcută de preotul Valerian Brânzei.³⁸

34. Nicolae Marini, *Învățătorul Ioan Marini: O viață de apostol*, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2002, p. 14.

35. ACNSAS, Fond Documentar, Dosar 9486, vol. 1, f. 317.

36. ACNSAS, Fond Penal, Dosar 1882, f. 8-9.

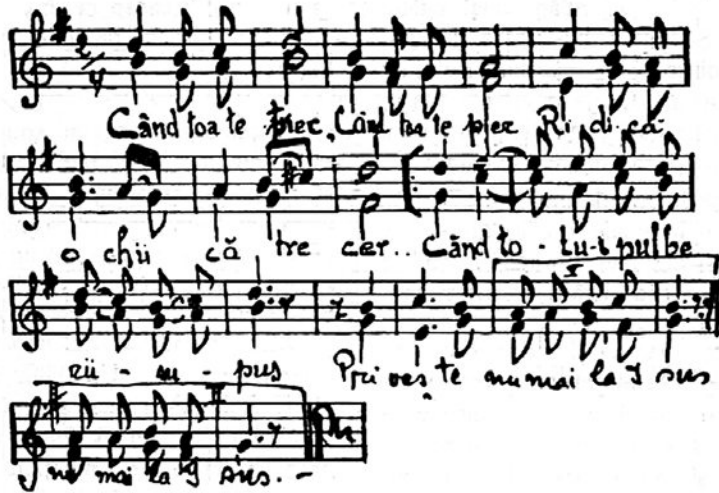
37. Traian Dorz, *Hristos, mărturia mea*, Editura Traian Dorz, Simeria, 1993, p. 59.

38. ACNSAS, Fond Penal, Dosar 1882, f. 8-9.

La început, aceste grupuri nu aveau cântece proprii, ci cântau muzică liturgică ortodoxă și puneau pe melodii simple poezii pe care le găseau în broșurile lui Trifa³⁹. În 1932, Trifa a produs propria sa broșură de cântece, tipărind doar versurile, fără nicio partitură muzicală⁴⁰. Indivizii își scriau propriile cântece și i le trimiteau lui Trifa, care le publica în *Lumina Satelor*, pentru ca ostașii să le poată cânta în cadrul reuniunilor lor (Imaginea 1)⁴¹.

Când toate trec, când toate pier.¹⁾

Cuvinte de: *Const. Goran.* Muzica de: *Pr. Gh. N. Dumitrescu-Bistrița.*

<i>Când toate trec, când toate pier Ridică ochii către cer...</i> <i>Când totu-i pulberii supus Privește numai la Isus...</i> <i>Sub soare-i jale și apus Isus rămâne 'n veac, Isus...</i>	<i>Ca trâmbița-i cuvântul Lui El dă lumină orișicui...</i> <i>Și vestejirea de sub soare In veci să nu te înfioare...</i> <i>Când toate trec, când simți că treci Cu Domnul tu rămâi în veci...</i>
---	--

Imaginea 1. „Când toate trec, când toate pier”, cântec trimis de preotul paroh Gh.N. Dumitrescu din comuna Bistrița, jud. Mehedinți

SURSA: Oastea Domnului, 29 ianuarie 1933

Aceste întâlniri au atras noi acuzații că Oastea Domnului practica protestantis-mul evanghelic, dar Trifa a insistat că „ele nu sunt nici o noutate. Adunările duhovnicești sunt o poruncă a Scripturilor. Și le aflăm la începuturile crești-nismului. Ni le arată Scripturile”⁴². De fapt, spunea Trifa, Oastea Domnului a

39. „Poezia și cântarea în slujba Domnului și a Oastei Domnului”, *Lumina Satelor*, 18 noiembrie 1928.

40. „Cetiți și răspândiți cărți religioase”, *Lumina Satelor*, 24 iulie 1932.

41. Dorz, *op. cit.*, pp. 64-65.

42. Trifa, *Ce este Oastea Domnului?*, p. 175.

oferit cel mai eficient mod de a contracara răspândirea evanghelismului. În loc să incite la violența poliției împotriva protestanților, așa cum făceau alți predicatori ortodocși, Trifa a susținut că „îi putem îndrepta numai prin strălucirea vieților noastre, prin râvna noastră pentru Domnul și mai presus de toate prin dragostea și blândețea noastră evanghelică”⁴³. Oastea Domnului oferea laicilor învățătură din Biblie și „o viață trăită după Evanghelie”, astfel încât oamenii să se poată „pocăi” în interiorul BOR, fără a fi nevoiți să se convertească la protestantism. Un plugar identificat ca „N.T.” scria în ianuarie 1923:

Și eu am vrut să mă pocăiesc că mult îmi plăcea năravul cel bun ce-l au pocăiții că nu suduie și nu se îmbată și mult mi-am frământat și eu capul că ce să fac. De multe ori mă trezeam și noaptea din somn și gândeam în mine să mă pocăiesc, dar după ce adormeam, tot vedenii și visuri urâte mi se arătau și mă trezeam iară speriat că mi se părea că s-au sculat moșii și strămoșii din groapă și scutură casa cu mine de ciudă și mânie că vreau să las legea lor. Dar acum mulțumesc lui Dumnezeu că *Lumina Satelor* m-a scăpat de gândurile mele cele rele că și ea îmi aduce acasă o hotărâre să mă lepăd cu ură și scârbă de sudalme și beții⁴⁴.

N.T. nu era singurul convins că Oastea Domnului era o modalitate utilă de a împiedica răspândirea protestantismului. În 1928, dieceza de Cluj a decis că „pentru intensificarea propagandei religioase și a combaterii sectarilor, fiecare parohie se obligă să aboneze ziarul săptămânal *Lumina Satelor* din bugetul anului 1928”⁴⁵. Alți misionari ortodocși „antisectariști” lucrau mână în mână cu grupurile locale ale Oastei Domnului, făcând apel la bapțiști și adventiști de ziua a șaptea să își părăsească bisericile și să se întoarcă la BOR, alăturându-se Oastei Domnului⁴⁶.

Relația mișcării cu BOR a fost un aspect pe care liderii mișcării s-au străduit să îl clarifice. Trifa a insistat că „Oastea Domnului nu se amestecă în lucrurile încredințate numai preoților și bisericii”⁴⁷. Adepții săi au explicat că mișcarea funcționa „ca un apostolat laic în slujba sfintei noastre biserici cu tendința de a ajuta pe preoți la trezirea celor «ce-au stins duhul» cu care au fost înfiați prin botez și la chemarea puternică, pe calea dragostei, a celor ce s-au înstrăinat de legea părinților”⁴⁸. Ei au subliniat că *reînnoiau* mântuirea pe care românii o primiseră deja atunci când au fost botezați de mici și că reafirmau tradițiile ancestrale – nu că făceau noi convertiți într-o țară în care marea majoritate a etnicilor români s-au născut în BOR. În același timp, ei spuneau că Dumnezeu

43. *Ibidem*, p. 222.

44. N.T., „Și eu am vrut să mă pocăiesc”, *Lumina Satelor*, 28 ianuarie 1923.

45. „Știrile săptămânii”, *Lumina Satelor*, 15 aprilie 1923.

46. Ștefan R. Lungu, „Propagandă antisectară în Apatcu și Cermei”, *Biserica și Școala*, 17 martie 1929; „Revenire la Biserica Ortodoxă”, *Biserica și Școala*, 7 aprilie 1929; „Congresul general al misionarilor ortodocși din țară”, *Universul*, 14 octombrie 1929; „O interesantă activitate de combatere a mizeriei morale”, *Opinia*, 25 aprilie 1930.

47. Trifa, *Ce este Oastea Domnului?*, p.85.

48. „Raport nr. 31, Oastea Domnului, București”, *Oastea Domnului*, 28 septembrie 1930.

„ne cheamă s-ajutăm/ Oi pierdute să-nturnăm” și vorbeau despre „suflete pierdute” care trebuiau să fie salvate, sugerând în mod clar că apartenența la BOR era insuficientă pentru mântuire⁴⁹. Ei știau că acesta era un mesaj nepopular și s-au avertizat reciproc să se aștepte să fie „batjocuriți” atunci când încercau să împărtășească vestea cea bună⁵⁰. Persecuția și amenințarea cu persecuția au apropiat comunitatea, separând și mai mult ostașii de ceilalți membri ai BOR.

Imaginea 2. Fotografia unei întâlniri a Oastei Domnului în comuna Dofteana, jud. Bacău, 1929

SURSA: Oastea Domnului, 25 decembrie 1929

Boală și schismă

Într-o anumită măsură, comunitățile bazate pe Biblie par să fi depășit granițele de clasă în anii 1920. Mișcarea se mândrea cu 20.000 de membri în 1930, 60.000 în 1932 și 100.000 în 1934⁵¹. Pe măsură ce starea de sănătate a lui Trifa s-a deteriorat și relația sa cu Nicolae Bălan s-a stricat, au apărut fisuri ce au separat comunitățile

49. Vasil Gușiță, „M-a aflat păstorul bun...”, *Lumina Satelor*, 1 februarie 1925; I. Tălcuitor, „Din examinarea și învățăturile Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos”, *Lumina Satelor*, 8 martie 1925.

50. I. Tălcuitor, „Evanghelia de Duminecă: Cele patru stări ale mântuirii sufletești”, *Lumina Satelor*, 6 aprilie 1924.

51. „Oastea Domnului”, *Telegraful român*, 11 ianuarie 1930; Gh. Șoima, „Cele două feluri de adunări”, *Lumina Satelor*, 26 iunie 1932; Trifa, *Ce este Oastea Domnului?*, p. 224.

rurale de elitele urbane care erau patronii mișcării⁵². Pentru o lungă perioadă de timp, majoritatea ziarelor românești au tipărit numai laude despre Trifa și Oastea Domnului. *Universul* o numea „o fericită mobilizare a creștinilor, hotărâți să lupte împotriva tuturor ticăloșilor”, iar *Cuvântul* susținea că scrierile lui Trifa dădeau „impresia unei munci modeste, stăruitoare și rodnice de încreștinare”⁵³. La fel, în august 1929, *Glasul Bucovinei* scria că „cei ce [...] se rânduiesc în societatea «Oastea Domnului» sunt aceia dintre noi care se hotărăsc ca să fie pildă de viață creștinească, prin credință și faptele bune, intrând în mod vădit în lupta împotriva tuturor patimilor omenesti”⁵⁴. Cu toate acestea, sprijinul unanim pentru Trifa începuse deja să scadă în 1929. *Adevărul* l-a acuzat că promovează Partidul Liberal sub masca activităților religioase, iar *Glasul monahilor* a atacat *Lumina Satelor* întrebând „de ce nu găsim nimic scris despre Prea Sfânta Fecioară Maria, Maica Dumnezeiescului nostru Mântuitor, cum și despre Sfinți, care bine știm cu câtă tărie au luptat pentru ca lumina și adevărul sf. Evanghelii să ajungă până la noi?”⁵⁵. Forțată să se confrunte cu astfel de acuzații, o conferință a episcopilor transilvăneni a recunoscut în mai 1930 că „unii atribuie acestei mișcări înclinări sectare. Se întrunesc mai mult fără preoți, nu fac servicii după tipic, rostesc rugăciuni improvizate de ei, cântă cântări în versuri compuse de ei pe melodii proprii, străine de melodiile bisericii”. Mitropolitul Nicolae Bălan a apărut mișcarea, dar a avertizat că „Oastea Domnului trebuie să fie o punte de trecere de la sectari la noi și nu invers. Preotul trebuie să stea în fruntea ei”⁵⁶. Reuniunea a decis să cerceteze în mod corespunzător acuzațiile, dar nu s-a ajuns la nimic atâta timp cât Trifa a avut sprijinul lui Bălan⁵⁷.

Trifa a investit într-o nouă tipografie în 1930, îndatorându-se exact în momentul în care Marea Criză Economică începea să se facă simțită în România și s-a îmbolnăvit curând de epuizare și stres. El scrie că a apelat la ajutorul lui Bălan, dar a fost refuzat aspru: „Cu acest prilej, Înaltul Ierarh m-a întrebat zâmbind: «Așa-i că-ți pare rău că ai cumpărat tipografia?»”⁵⁸. Bălan a fuzionat apoi *Lumina Satelor* cu un alt ziar bisericesc transilvănean, antisemitul *Libertatea*, dar Trifa nu s-a putut înțelege cu directorul de la *Libertatea*, Ioan Moța, iar fuziunea nu a durat.⁵⁹ Mitropolia i-a cerut lui Trifa să ramburseze imediat împrumuturile pe care i le acordase și, neputând face acest lucru, el s-a mutat la București, împreună

52. De remarcat disconfortul pe care țăranul Traian Dorz scrie că l-a simțit atunci când s-a regăsit într-o adunare a politicienilor și intelectualilor din Oastea Domnului la Oradea, la mijlocul anilor 1930. Dorz, *op. cit.*, pp. 67-68.

53. „Însemnări”, *Universul*, 31 ianuarie 1927; Skythes, „La o aniversare”, în *Cuvântul*, 29 ianuarie 1927.

54. I. P., „Misiunea religioasă din Vicovul de Sus-Laura”, *Glasul Bucovinei*, 24 august 1929.

55. V. Munteanu, „Există și o «oaste» liberală”, *Adevărul*, 11 mai 1929; *Glasul monahilor*, 26 mai 1929, citat în „Cronică”, *Renașterea* (Cluj), 30 iunie 1929.

56. „Oastea Domnului”, *Telegraful român*, 7 iunie 1930.

57. *Actele Adunării Eparhiale Ordinare a Eparhiei Vadului, Feleacului, și Clujului se vor desfășura la Cluj în anul 1930*, Tiparul Tipografiei Eparh. Ort. Rom., Cluj, 1930, pp. 21-22.

58. Nicolae Marini, *Oastea Domnului. Istoria jertfei în mărturisirile Pr. Iosif Trifa*, http://roboam.com/Ortodoxie/oastea_domnului.htm, accesat la 06.12.2023.

59. Gogan, *op. cit.*, p. 20; Ioan Moța, *42 de ani de gazetărie*, Tipografia Astra, Orăștie, 1935, pp. 67-78.

cu noua tipografie. Bălan l-a acuzat că a furat proprietatea Bisericii, dar Trifa a răspuns că tipografia îi aparținea și fusese cumpărată din banii lui. Cei doi s-au certat până în 1935, când Bălan l-a caterisit pe Trifa⁶⁰. Fără sprijinul lui Bălan, Trifa a fost aspru atacat din toate părțile, inclusiv în paginile ziarului *Lumina Satelor*⁶¹. Trifa a început să publice un nou ziar, *Iisus biruitorul*, dar acesta a fost interzis de cenzori pe motiv că era o publicație antiortodoxă, iar alte tentative de publicare au fost confiscate direct de la tipografie⁶².

Sub controlul direct al lui Bălan, Oastea Domnului se concentra acum pe adunări de masă și discursuri lungi ale demnitarilor clerici și laici⁶³. *Lumina Satelor* difuza mai multe știri politice, economice și internaționale decât înainte, în loc să se concentreze pe texte devoționale, scrisori, poezii și predici, așa cum se întâmplase sub redacția lui Trifa. Rubrici precum „Lucrare culturală și religioasă la sate”, care sub Trifa s-ar fi axat pe activitatea de evanghelizare desfășurată de țărani în propriile lor comunități, discutau acum exclusiv inițiative sponsorizate de stat⁶⁴. Vasile Axinuță comenta că „unii preoți au început să facă niște statute Oastei Domnului în care să fie organizate cu șefi, casieri, gospodării, etc. [...] ca să se poată strânge bani cu chitanțiere, procese-verbale etc. Ostașii de pretutindeni au refuzat categoric pentru totdeauna și au spus că: noi când vom putea merge [...] vom merge la Biserică, când vom putea, vom merge și la adunarea oastei, dar fără obligații și sarcini din partea preoților”⁶⁵. Preoții care fuseseră anterior liderii grupurilor locale Oastea Domnului și-au retras acum sprijinul și uneori le-au interzis enoriașilor lor să cânte cântecele publicate de Trifa⁶⁶. Scrierile lui Trifa de la mijlocul anilor 1930 se axau pe îndurarea suferinței și pe perseverența în timpul persecuției⁶⁷. A devenit apoi din ce în ce mai bolnav și a murit în 1938⁶⁸.

În timp ce Bălan și alți clerici asociați cu mișcarea se concentrau pe crearea de alianțe politice cu puterile zilei, liderii laici au început să construiască legături afective cu persoane care gândeau la fel în afara BOR. În 1939, Dorz și Ioan Marini au început să publice ziarul greco-catolic *Vieța creștină*, folosindu-l ca vehicul

60. Marini, *op. cit.*; „Mărturisiri ce se impun. Lămuriri pentru frații ostași și pentru cetitorii gazetelor «Lumina Satelor» și «Oastea Domnului»”, *Lumina Satelor*, 20 ianuarie 1935; Nicolae Bălan, „Oastea Domnului” și Biserica, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1935.

61. Teodor N. Manolache, „Biserica Ortodoxă Română amenințată de o nouă sectă: Oastea Domnului”, *Duminica ortodoxă*, 6-13 ianuarie 1935 și 20-27 ianuarie 1935; Gabian, „Conflict religios în Ardeal”, *Curentul*, 13 ianuarie 1935; „«Oastea Domnului» la răspântie”, *Gazeta Transilvaniei*, 24 ianuarie 1935; „Să se facă lumină!”, *Lumina Satelor*, 27 ianuarie 1935; Policarp Morușca, „Cuvinte de durere”, *Lumina Satelor*, 3 februarie 1935; Constantin Trifa, „Un cuvânt de lămurire”, *Lumina Satelor*, 24 februarie 1935.

62. „Conflict în jurul «Oastei Domnului»”, *Universul*, 16 ianuarie 1935; Dorz, *op. cit.*, pp. 127-128.

63. „Bucurii duhovnicești la Sibiu”, *Lumina Satelor*, 4 aprilie 1937; „Minunata prăznuire dela Mănăstirea Brâncoveanu”, *Lumina Satelor*, 16 mai 1937.

64. G. Benescu, „Lucrare culturală și religioasă la sate”, *Lumina Satelor*, 7 martie 1937.

65. ACNSAS, Fond Penal, Dosar 1882, ff. 8-9.

66. ACNSAS, Fond Documentar, Dosar 9486, vol. 1, f. 317.

67. Iosif Trifa, *Ca o oaie fără de glas*, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2001.

68. Marini, *op. cit.*

pentru propaganda Oastei Domnului. Dorz a scris mai târziu că „întreaga atmosferă din confesiunea greco-catolică devenise chiar favorabilă Oastei Domnului”, iar Dorz și Marini au refuzat să facă distincție între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Greco-Catolică⁶⁹. De asemenea, ei s-au împrietenit cu evrei creștini asociați cu biserici evanghelice⁷⁰. *Lumina Satelor* a exprimat întotdeauna simpatii antisemite, dar numărul articolelor antisemite a crescut dramatic și tonul lor s-a înrăutățit odată ce Trifa nu a mai fost redactor⁷¹. În același timp, Dorz a colaborat cu predicatorul evreu creștin Isaac Feinstein la revista *Prietenul* și s-a întâlnit cu adepții lui Feinstein din Iași după ce acesta din urmă a fost în trenurile morții din Iași în iulie 1941⁷². De asemenea, s-a întâlnit cu comunitatea evreiască creștină din București condusă de Richard Wurmbrand. Acesta i-a cerut lui Dorz să publice un pamflet pe care liderul evreu îl scrisese, dar s-o facă sub numele lui Dorz, deoarece evreii nu aveau voie să publice în timpul războiului. Dorz a făcut acest lucru și a fost interogată de poliție timp de două ore cu privire la legăturile sale evreiești⁷³. Pe măsură ce relația sa cu BOR s-a deteriorat, Oastea Domnului a căpătat un caracter din ce în ce mai insular în raport cu ortodoxia, lucrând împreună cu creștini de alte confesiuni care împărtășeau aceleași idei, în loc să încerce să se conformeze cerințelor BOR.

Schimbarea de regim

Până în anii 1940, existau efectiv două mișcări separate care acționau sub același nume, iar în urma lui Trifa a apărut o nouă generație de lideri. Un raport al Securității din 1949 distingea între „fracțiunea BĂLAN (sub conducerea directă a preoților, predicatorii numiți dirijați de aceștia, activitatea desfășurându-se în biserică cu respectul tuturor canoanelor ortodoxe) [și] fracțiunea TRIFA (sub conducerea unor predicatori, ședințe în case particulare, dând întrunirilor un caracter neo-protestant [sic], asemănător sectelor în opoziție cu unele canoane ale ortodoxiei)”⁷⁴. Ostilitatea lui Bălan, alături de al Doilea Război Mondial și de

69. Dorz, *op. cit.*, p. 144.

70. Despre creștinii evanghelici evrei din România anilor 1930, vezi Iemima Ploscariu, „«God is against Nationalism»: Averbuch and the Jewish Christians of Interwar Romania”, *Contemporary European History*, vol. 33, nr. 2, 2022, pp. 1-22.

71. Despre antisemitism în timp ce Trifa era redactor, vezi „Mitropolitul Primat despre primejdia jidovismului”, *Lumina Satelor*, 24 august 1924; „Știrile săptămânei”, *Lumina Satelor*, 16 noiembrie 1924; „Ce s-a mai dezbătut în Sfatul Țării?”, *Lumina Satelor*, 6 decembrie 1925. Exemple de articole antisemite de la sfârșitul anilor 1930 includ „Scumpetea în «Raiul bolșevic»”, *Lumina Satelor*, 1 noiembrie 1936; „Câți evrei trăiesc în lume”, *Lumina Satelor*, 10 ianuarie 1937; „S-au descoperit 3 fabrici de bani falși în Ardeal”, *Lumina Satelor*, 25 aprilie 1937.

72. Dorz, *op. cit.*, pp. 154-155. Vezi și Gheorghe Samoilă, „Eu știu că ei mă vor ucide...”. *Isaac Feinstein (1904-1941). Un evreu român, martir al lui Hristos*, PIM, Iași, 2013.

73. Dorz, *op. cit.*, pp. 156-157. Vezi și Richard Wurmbrand, *Torturat pentru Hristos*, Forumul Civic Român, București, 2008.

74. ACNSAS, Fond Documentar, Dosar 9486, vol. 1, f. 315.

ascensiunea Partidului Comunist Român i-au împiedicat pe succesorii lui Trifa să se mobilizeze prin ziare și pamflete, așa cum făcuse Trifa. În schimb, frățiile existente au supraviețuit și s-au răspândit prin legături afective care au apărut din timpul petrecut împreună citind Biblia, cântând, predicând și rugându-se. Membrii se întâlneau în case particulare, adesea fără lideri oficiali, și continuau să fie remarcați prin absența lor de la petreceri și dansuri unde se consuma alcool⁷⁵.

Pe măsură ce cadrele comuniste afirmă tot mai mult controlul partidului asupra vieții publice, definițiile expresiilor religioase acceptabile s-au schimbat. Persoanele influente, inclusiv preoții, au fost vizate, întemnițate și ucise în primii ani ai regimului, iar în 1948 au fost aduse modificări legislative care reglementau viața religioasă. Traectoria de dinainte de război a Oastei Domnului – spre o marginalizare din ce în ce mai mare în cadrul BOR, fără un statut juridic independent și doar cu o conducere ad-hoc – s-a consolidat ca urmare a noilor legi.

În 1948, statul a adoptat o nouă „Lege a religiilor”, care prevedea că existau doar paisprezece confesiuni religioase aprobate legal. Niciun grup precum Oastea Domnului nu era autorizat să funcționeze. Legea limita activitatea religioasă la confesiunile bine stabilite, ce se puteau întâlni doar la date și ore specificate. BOR a urmat modificările legislative ale statului prin „reunificarea” cu Biserica Greco-Ortodoxă în octombrie 1948, iar Patriarhul a desființat oficial Oastea Domnului la 24 octombrie 1949.

Oastea Domnului a fost doar una dintre multele organizații care au fost interzise oficial prin aceste proclamații legale; alte organizații „misionare”, inclusiv cele a căror misiune era îngrijirea bătrânilor și a orfanilor, au fost, de asemenea, interzise. Cu toate acestea, au existat niște entități care a primit permisiunea de a funcționa: în 1949, Patriarhul Iustinian și Sfântul Sinod au autorizat crearea de „comitete parohiale” la nivelul comunităților ortodoxe locale. Preoții parohiali supravegheau activitățile comitetelor locale, care includeau activități caritabile, coruri și misiuni antisectare. Materialele lor proveneau exclusiv din cele aprobate oficial de BOR, ceea ce însemna că, dacă un laic sau un străin furniza poezii, cântece sau alte texte, acestea nu erau permise⁷⁶. Grupările Oastea Domnului foloseau intens poezii și cântece scrise de membri, precum și tratate străine, ceea ce le împingea și mai mult în afara legii.

În urma deciziilor din 1948 și 1949 de a interzice oficial Oastea Domnului, la începutul anului 1950, un locotenent al Securității caracteriza Oastea Domnului drept o „mască” pentru activități „ostile”. Reuniunile lor „clandestine” aveau loc în case sau în biserici locale, fără supravegherea preoților sau a comitetelor parohiale, membrii ei implicându-se în „manifestări antidemocratice”. Locotenentul i-a instruit pe ofițerii locali să adune dovezi ale întâlnirilor, să „culegă materialul compromițător împotriva agitatorilor” și să întocmească liste ale participanților. De asemenea, ofițerii trebuiau să pună preoții locali și comitetele parohiale să îndemne participanții „să activeze în mod legal în cadrul bisericii”⁷⁷. Ofițerii de stat au „interpretat” în acest fel Oastea Domnului pe întreaga perioadă comunistă. Într-un raport al Securității privind Oastea Domnului și istoria sa, autorul apre-

75. *Ibidem*, f. 332.

76. ANR, Fond Ministerul Cultelor și Artelor, Dosar 6/1949-1959, ff. 1-2.

77. ACNSAS, Fond Documentar, Dosar 1852, vol. 5, f. 29.

cia că ostașii încercau „să dea o nouă interpretare dogmelor religioase ortodoxe”. După ce Oastea Domnului a devenit necanonică în 1949, spunea ofițerul, „majoritatea adeptilor asociației au rămas în cult ca membri ai parohiilor din care făceau parte, iar alții, din categoria celor mai zeloși și fanatici, au continuat să adopte practici anarhice și sectare, să se întrunească în locuințe particulare”⁷⁸.

BOR, pe de altă parte, era caracterizată în general ca fiind cel mai promițător partener religios pentru stat. Într-un raport din 1951, un oficial de la Ministerul Cultelor raporta că „în general BOR s-a situat pe o poziție de colaborare cu regimul în toate acțiunile pentru care era indicat concursul slujitorilor ei”, cu doar „puține abateri” ale „unor elemente din cler”. Majoritatea credincioșilor ortodocși „nu sunt însă membri militanți ai cultului, ci doar păstrători ai unei tradiții religioase” și aveau „o atitudine de religiozitate pasivă”⁷⁹.

Spre deosebire de BOR și mai mult în conformitate cu atitudinea lor față de Oastea Domnului, oficialii caracterizau „bisericele neoprotestante” (penticostală, baptistă, creștină după Evanghelie și adventistă de ziua a șaptea) în moduri foarte negative; punând apariția lor pe seama unui fenomen de „descompunere a societății burgheze”. Neoprotestanții „recrutează membri din păturile celor exploatați”, spuneau ei, practicau „prozelitismul foarte activ”; erau „dinamici”; erau în „permanentă mișcare și efervescență”; aceste biserici erau „susținute din fonduri străine”; și erau „aparent raționaliste, mistice în fond”⁸⁰.

Ofițerii Securității susțineau că „zeloții” din Oastea Domnului imitau abordarea neoprotestantă a religiei, pe care o contrastau cu „pasivitatea” multor ortodocși. Nu teologia acestor grupuri îi îngrijora pe ofițeri, ci modul în care își manifestau teologia în activitățile sociale.

Directorul Ministerului Cultelor, Ion Nistor, a scris despre Oastea Domnului, afirmând că ea

este susținută de elemente mistice și reacționare dintre mireni și din sânul clerului; introduce practici străine dogmelor și canoanelor ortodoxe. Sunt un fel de predicatori mireni care sunt întru totul asemănători cu predicatorii neoprotestanți. Cântă... imnuri străine de cântările liturgice ortodoxe. Unele grupuri din aceste practici se aproprie de cultele neoprotestante, Oastea devenind astfel un vad pentru aceste culte. Întreține un spirit de misticism bolnăvicios⁸¹.

În ochii oficialilor guvernamentali, cu cât un anumit corp religios era mai atașat de ierarhie și tradiție, cu atât mai mult se putea conta pe supunerea sa. Organismele religioase care erau dinamice, prozelitiste și prea „mistice” erau mult mai greu de controlat. Mai târziu în același raport, Nistor spunea că Oastea Domnului „cultivă inițiativa și independența față de autoritatea bisericii în ce privește cântecele religioase, interpretarea Bibliei și predica de către elemente laice. În deosebire, predica de către laici este un element neoprotestant dintre cele mai esențiale și dintre cele mai străine de concepția ortodoxă [...], este urmarea

78. *Ibidem*, Dosar 7374, f. 43.

79. ANR, Fond Ministerul Cultelor și Artelor, Dosar 6/1951, ff. 1-2.

80. *Ibidem*, Dosar 18/1953, f. 18.

81. *Ibidem*, Dosar 6/1949-1959, f. 28. Ion Nistor a fost arestat la scurt timp după întocmirea acestui raport, dar fără vreo legătură cu acesta.

nerecunoașterii preoției”. Dat fiind că Oastea Domnului „a dat destule dovezi de misticism nesănătos și anarhic”, Nistor recomanda utilizarea comitetelor parohiale pentru a permite supravegherea preoțească. Nistor justifica supravegherea clericală spunând că „numeroasele acte de nesupunere, indisciplină și critică ale unor foști membri ai «Oastei Domnului» sau trecerea unora dintre ei la bapțiști sau la alte curente neoprotestante sunt, desigur, un indiciu de ceea ce ar putea să aibă loc mai târziu, în proporții mai mari, dacă va lipsi îndrumarea necesară”. Nistor formula avertismente grave cu privire la ce s-ar putea întâmpla dacă Oastea Domnului nu avea să fie controlată: „Dacă nu se iau măsurile cuvenite, BOR se poate trezi în viitor cu unele frământări interne, primejdioase pentru unitatea ei”⁸². Asemănările dintre Oastea Domnului și neoprotestanți nu l-au îngrijorat pe Nistor din motive doctrinale sau teologice, ci pentru că era preocupat de control și autoritate. Nistor și alți oficiali guvernamentali s-au temut de posibilitatea ca credincioșii să părăsească Biserica Ortodoxă pentru bisericile evanghelice, unde ar fi fost și mai greu de controlat.

Ideea că Oastea Domnului era un vehicul pentru trecerea de la BOR la bisericile evanghelice era ferm înrădăcinată în mintea oficialilor statului. Într-un raport către Ministerul Cultelor din jurul anului 1953, autorul susținea că a devenit mai clară calea de ieșire din Oastea Domnului către evangheliism în urma încercărilor de desființare a mișcării în 1948 și 1949.

Faptul că se întâlneau ilegal, adoptând

o atitudine de ilegalitate, a trezit o deosebită simpatie activității subversive și reacționare a multora dintre agenții mișcărilor religioase neoprotestante nerecunoscute: martorii lui Iehova, adventiști reformiști de ziua a 7-a, penticostalii tremurători etc. Dela atitudinea de simpatie a acestora, până la fraternizare și până la încadrarea în organizațiile respective, nu mai era decât un pas. Și acest pas a început să se facă din ce în ce mai hotărât. Desființată ca asociație religioasă ortodoxă, Oastea Domnului nu numai că se dezlipește de Biserica Ortodoxă, dar membrii ei trec masiv în rândurile neoprotestanților, fără însă a renunța la activitatea pe care o desfășoară până la desființare. Însă de la desființarea oficială a Oastei Domnului (octombrie 1949), aceste simpatii au devenit mai puternice în rândurile ostașilor care nu părăsiseră biserica ortodoxă, astfel încât s-a ajuns la situația curioasă că trifiștii țin să se deosebească de neoprotestanți și dau proporțional un număr mai mic de treceri la neoprotestanți, pe cât timp ostașii Bisericii, din contră, dau un procent mai mare de astfel de treceri⁸³.

Un caz „tipic” a fost în comuna Volovăț, unde „întreaga asociație a «Oastei Domnului», în număr de 3-4.000 suflete, a trecut la penticostali”⁸⁴.

În memoriile sale, Traian Dorz a mai comentat că în această perioadă, „drept răzbunare, unii dintre cei ce suferă treceau la alte confesiuni. Răbdarea multora se sfârșește și n-au mai putut birui ispita asta cu două fețe: o față prigoana dinăuntrul Bisericii și cealaltă față ademenirile din afara ei”⁸⁵.

82. *Ibidem*, ff. 30-31.

83. *Ibidem*, Dosar 6/1949-1959, f. 109.

84. *Ibidem*, Dosar 3/1951, f. 15.

85. Dorz, *op. cit.*, p. 172.

Miracole și închinare

În ciuda persecuțiilor, Oastea Domnului a continuat să crească în unele zone, iar Securitatea raporta că în comuna Țibănești, jud. Iași, numărul membrilor a crescut de la 60 în ianuarie 1949 la peste 100 până la sfârșitul anului. Mulți dintre aceștia erau țărani fără pământ, deosebit de săraci, dar erau ostili față de încercările cadrelor de partid de a colectiviza agricultura în sat⁸⁶.

Membrii greco-catolici din Oastea Domnului, confrunțați cu suprimarea bisericii lor, precum și cu persecuția ca ostași, și-au exprimat în mod deschis furia față de noul regim. Într-o predică de la sfârșitul anilor 1940, un predicator greco-catolic susținea că „oamenii zilei, pe ascuns sau pe față, susțin, îndeamnă, ba chiar obligă oarecum ortodoxia română la un atare atentat. Și biserica ortodoxă se oferă la acest joc de a servi unealtă împotriva Bisericii lui Isus Cristos, ca să se dezvelească cugetele inimilor”⁸⁷. Publicația *Vieața creștină* lua în derâdere în mod subtil propaganda comunistă prin utilizarea stilului său vizual pentru a promova mesaje creștine (imaginea 3).

Imaginea 3. O caricatură în care apar copii care protestează, cerând îngrijirea copiilor de către mamele lor și credință în Dumnezeu

SURSA: *Vieața creștină*, 18 ianuarie 1948

86. ACNSAS, Fond Documentar, Dosar 9486, vol. 1, ff. 341, 351.

87. *Ibidem*, Dosar 10727, vol. 3, f. 9.

Relatările despre viziuni supranaturale și miracole în perioada interbelică sunt rare, însă mai multe persoane care au aderat la mișcare în anii 1940 povestesc că au făcut acest lucru datorită intervenției divine. Într-un interviu din 2003, Constantin Tudose povestește că l-a căutat pe Dumnezeu în cadrul BOR timp de opt ani și apoi a avut o revelație când se întâlnea cu niște prieteni pe drumul de întoarcere de la luptele din al Doilea Război Mondial. El explică:

Eram într-un cerc de frați. [Venise] în mijlocul nostru un frate care a cunoscut pe Domnul. Era din partea cealaltă. Nu era de la noi. Și povestea Cuvântul curat. Dar vedeam în el că nu era potrivit cu ce spune Biserica despre mântuire prin har. Dar nu pricepeam nimic. Dar într-o dată candela s-a împlut de o lumină așa de albă și strălucită cum niciodată nu mai văzusem. În ziua de 15 Septembrie 1945, venisem de pe front, eram într-un concediu, lumina de pe fereastră nu s-a mai văzut. Așa de frumos a fost. Și o bucurie și o pace și o seninătate în minte și în inimă niciodată nu mai cunoscusem. Am stat liniștit [...], alții au stat în locurile lor. Nimeni nu a văzut nimic. Și personal am trăit. Am stat un pic și m-am întrebat: Păi, ce s-a întâmplat? Așa o pace și așa o odihnă așa cum niciodată nu am văzut. Și am tăcut. Încerc să-mi aduc aminte la ce vorbea omul [...]. Era așa limpede și clar. Nu dură mult. Până la urmă fratele a tăcut și lumina s-a ridicat⁸⁸.

Tudose susține că a fost brusc capabil să înțeleagă Biblia după această experiență, care l-a lăsat copleșit emoțional mai multe săptămâni. Ulterior, el a căutat lideri creștini, printre care Nicolae Marini, Traian Dorz și Richard Wurmbrand, sperând să întâlnească alte persoane care avuseseră experiențe spirituale similare și care ar fi putut confirma că nu este nebun. Într-o relatare și mai dramatică, Valer Mandroni din Ciula Mare, jud. Hunedoara, povestește că s-a îmbolnăvit în mai 1953 și a vorbit cu un înger în somn. Familia sa l-a auzit întrebând „Dar unde să mă pocăiesc?”, iar când s-a trezit i-a informat că toți membrii familiei urmau să devină membri ai Oastei Domnului. Comunitatea existentă de lideri ai Oastei Domnului au ezitat inițial să-l accepte, deoarece se temeau că ar putea lucra pentru Partidul Comunist, dar în cele din urmă au fost convinși de sinceritatea sa și a devenit un lider-cheie în regiune timp de mai mulți ani înainte de a fi arestat și de a muri în închisoare⁸⁹.

Traian Dorz era un poet și muzician talentat și, împreună cu Nicolae Moldoveanu, care s-a alăturat Oastei Domnului de tânăr, în 1939, a oferit mișcării un repertoriu vast de cântece care au devenit sinonime cu Oastea Domnului, dar care erau cântate în mod regulat și de bisericile evanghelice din întreaga țară⁹⁰. Spre deosebire de imnurile și psalmodia bizantină folosite de regulă în bisericile ortodoxe, acestea erau de obicei melodii dulci, simple și lente, care exprimau în

88. Constantin Tudose, interviu cu Bill Desloge, Galați, 2003. Înregistrare în colecția autorului.

89. Ioan Beg, „Un bun ostaș al lui Hristos”. *Fratele Valer de la Ciula*, Editura Traian Dorz, Simeria, 2003, pp. 102-104, 114-115.

90. Marin Marian-Bălașa, „Muzica în cadrul bisericilor minore: funcțiuni, identități și rolul sociocultural”, în Dobrinu și Mănăstireanu (eds.), *op. cit.*, p. 709.

limbaj direct dragostea sinceră a credincioșilor pentru Isus⁹¹. Dragostea este descrisă ca o forță transcendentă și motivatoare în muzica lui Dorz și Moldoveanu, încurajându-i pe credincioși să se desprindă de concentrarea asupra acestei lumi și să-și fixeze dorințele doar pe cer:

Dor al dorurilor mele, strălucit, și sfânt, și 'nalt,
toată dragostea mea suie către Țărmlul Celălalt... (bis)
Cum, atrase-n dor de țărmluri, cheamă-un val pe altul val,
mi se cheamă-a'mele doruri către Țărmlul de cristal. (bis)
Orice clipă îmi aduce alt nou dor acolo Sus unde
inima-mi cu toată dragostea pe veci mi-ai dus. (bis)
Alt nou dor, în orice clipă, Ți aduce-n sfântul prag
tot ce pot avea pe lume mai curat, mai scump, mai drag. (bis)
Rugăciunea și cântarea vinului să-Ți spună-n lacrimi cât
Te dorește-un suflet care Te iubește-atât, atât, (bis)
Cât Te cheamă, cât suspină, cât așteaptă clipa când
Țărmlul fericirii Tale Ți-l va săruta plângând!... (bis)
Care-i valul ce m-ar duce până Dincolo-ntr-un salt?
...Dorul dorurilor mele de pe Țărmlul celălalt! (bis)⁹²

Cântece precum „Blândul Păstor” făceau apel la originile rurale ale multor ostași și aminteau credincioșilor că Dumnezeu îi proteja în ciuda faptului că situația lor părea fără speranță. Unele cântece prezentau „chinurile” suferite pentru credință ca o „bucurie”, „că nu-i pe lume mângâiere ca-aceea care Tu mi-ai dat”, în timp ce altele sugerau că convertirea a pus capăt suferinței: „Sfâșiat de chinuri grele și cu ochi secați de plâns,/ m-ai găsit atunci, Isuse, când la Sânlul Tău m-ai strâns”⁹³. Cântate înainte și după citirea și reflecția asupra Bibliei, aceste versuri au modelat modul în care ostașii interpretau Biblia. De asemenea, au înrădăcinat teologia mișcării în inimile și mințile credincioșilor, care le cântau în liniște în drum spre serviciu sau în timp ce stăteau în închisoare. Cântecele au cultivat un sentiment al intransigenței față de această lume și de problemele ei și au ajutat ostașii să prețuiască comunitatea creștină și o viziune creștină asupra lumii, dincolo de cea transmisă de PCR. Astfel de teme fuseseră deja exprimate în multe dintre scrierile lui Trifa, dar acum ele căpătau o nouă urgență și puteau fi ușor interpretate într-o lumină anticomunistă⁹⁴.

91. Despre muzica ortodoxă, vezi Stelian Ionașcu, *Paul Constantinescu și muzica psaltică românească*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005; Konstantin Nikolakopoulos, *Imnografia ortodoxă la început și astăzi*, trad. Alexandru Ioniță, Basilica, București, 2015.

92. Traian Dorz și Nicolae Moldoveanu, *Să cântăm Domnului. Carte de cântări a Oastei Domnului*, ed. a II-a, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 1994.

93. *Ibidem*.

94. Vezi Iosif Trifa, *Oglinda inimii omului*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1927; Iosif Trifa, *Mai lângă domnul meu*, ed. a V-a, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 1994; Iosif Trifa, *Căutați la păsările cerului!*, ed. a VI-a, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 1999; Iosif Trifa, *Trăim vremuri biblice*, ed. a III-a, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2000; Iosif Trifa, *Ia-ți crucea ta!*, ed. a III-a, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2001.

Rapoartele oficialilor indică faptul că, în unele cazuri, activitățile Oastei Domnului erau clandestine, iar în alte locuri erau organizate în public sau autorizate de un preot local. În ambele cazuri, rapoartele Securității din anii 1950 sugerează că Oastea Domnului era foarte activă⁹⁵. Traian Dorz, pe de altă parte, susținea că mijlocul anilor 1950 a fost o perioadă mai relaxată pentru mișcare decât sfârșitul anilor 1940 și începutul anilor 1950⁹⁶. Poate că aceasta se explică și prin faptul că, atunci când a avut loc o revoltă anticomunistă la Budapesta în octombrie 1956, oficialii români au fost îngrijorați de posibilitatea unor tulburări similare în România. În consecință, au început să aresteze persoane despre care considerau că nu sunt de încredere – cel mai evident, persoane de naționalitate maghiară ce aveau un trecut politic, poziții sau pur și simplu o atitudine de sfidare față de stat⁹⁷.

Persecuție și încercare de legalizare

Dorz, care petrecuse deja mai mulți ani în închisoare până în acel moment, împreună cu Sergiu Grossu plănuiiseră un eveniment al Oastei, așteptându-se ca aproximativ 2.000 de persoane să se adune la Vulcana-Pandele la sfârșitul lunii noiembrie. În noaptea precedentă, când se adunaseră deja aproximativ 400 de persoane, agenții i-au trezit pe Dorz și pe Grossu, i-au interogată, le-au cerut vizitatorilor să se întoarcă acasă și i-au reținut pe cei doi. Potrivit propriilor relații, Grossu și Dorz au fost apoi informați că vor colabora cu Patriarhia și cu Departamentul Cultelor în vederea autorizării legale a Oastei Domnului, dar că trebuie să înceteze activitatea până când se va întâmpla acest lucru⁹⁸. Însă, deoarece Oastea Domnului nu era ierarhizată și centralizată, iar oameni precum Dorz nu puteau controla ceea ce făceau grupurile locale, rapoartele de activitate au continuat să curgă. La 21 decembrie 1956, un locotenent al Securității scria că o „asociație religioasă clandestină [...] care sub mască caută să desfășoare activități dușmănoase împotriva regimului democrat popular din țara noastră: caută să propage misticismul în rândul «ostașilor» și-i influențează pe aceștia de a nu ieși la muncile agricole în diferite zile când sunt sărbători religioase de mică importanță și când restul cetățenilor merg la câmp”⁹⁹.

Încercând să găsească o cale legală, Dorz a solicitat o audiență la Patriarh. El și-a amintit ulterior în termeni negativi de primirea sa inițială la Patriarhie, din care nu era evident dacă legalizarea Oastei Domnului era luată în serios de oficialii Bisericii sau ai statului¹⁰⁰. La 26 decembrie 1956, Dorz i-a scris Patriarhului Iustinian

95. ANR, Fond Ministerul Cultelor și Artelor, Dosar 6/1949-1959, ff. 235, 259-260, 323, 375.

96. Sergiu Grossu, *M-am luptat lupta cea bună*, Vremea, București, 2006, p. 102.

97. Vezi Voogt, *op. cit.*, pp. 149-163.

98. Grossu, *op. cit.*, pp. 106-107; George Spiridon, „Tentativele de legalizare ale Oastei Domnului întreprinse de Traian Dorz”, *Danubius*, XXXII, 2014, pp. 383-398.

99. ACNSAS, Fond Documentar, Dosar 5825, copertă, f. 1.

100. Dorz, *op. cit.*, pp. 326-327.

o scrisoare în care își explica poziția. El susținea că membrii Oastei Domnului erau credincioși ortodocși autentici, care doreau să fie mai credincioși, dar că ilegalitatea mișcării îi descuraja pe participanți să se alăture și îi împingea spre alternative legale, inclusiv în „secte” evanghelice¹⁰¹. Negocierea căilor de legalizare a fost prioritatea lui Dorz o mare parte din perioada 1957-1959. Cu speranțe când mai mari, când mai mici, Dorz a făcut în jur de zece călătorii la București numai în 1957. El nu era însă nicidecum lămurit cu privire la intențiile reale ale statului ori ale Bisericii, sau chiar dacă acestea erau de acord în atitudinea lor față de Oastea Domnului. Uneori se întâlnea în mod oficial cu Patriarhul, alteori cu oficiali ai Securității, alteori cu oficiali ai Departamentului Cultelor, iar alteori cu o combinație a acestora¹⁰². În permanență, strategia lui Dorz a fost aceea de a convinge diversele autorități că legalizarea era valoroasă datorită rolului pe care Oastea Domnului îl juca față de „secte”, termen prin care se referea în primul rând la evanghelici.

Într-o scrisoare din 18 octombrie 1957, Dorz și alți lideri susțineau că asociația ar putea fi redenumită „Cercuri Misionare” și plasată sub supravegherea preoților parohi „pentru ajutorarea preoților la catehizare în vederea întăririi credinței și simțului moral al credincioșilor, înzestrarea bisericii și susținerea operelor de milă creștină”. De asemenea, el a promis că, „pentru a feri cercurile misionare de orice influențe străine și sectare”, vor cânta doar melodii aprobate de Biserică și vor folosi doar texte aprobate de BOR. Aceasta a fost o concesie majoră din partea lui Dorz, care scria și poezii pentru cântece, și pentru că Oastea Domnului s-a format în parte prin aceste legături textuale. Dorz nu a spus însă că laicii vor renunța la predică sau la mărturie¹⁰³.

Oficialitățile de stat și bisericești erau împărțite în atitudinea lor față de mișcare. Când un funcționar de la Departamentul Cultelor a raportat despre activitatea Oastei Domnului în Beiuș în decembrie 1957, el a scris că clerul nu era în favoarea Oastei Domnului în zona sa, cu excepția satului Crâncești, „cu scopul de a contrabalansa activitatea de prozelitism al cultului penticostal” care „face ravagii”¹⁰⁴. Un alt oficial din zona Oradea a susținut că Oastea Domnului a avut efectul opus. Unii preoți i-ar fi raportat că mișcarea nu mai exista deoarece „au trecut cu toții la penticostali”. Un alt oficial scria că în regiunea sa Oastea Domnului „nu este altceva decât pepinieră pentru cultele neoprotestante care au câștigat dintre aceștia cea mai mare parte a aderenților lor”.

Oficialul prezenta fără menajamente pericolul reprezentat de Oastea Domnului, folosind un limbaj similar cu cel folosit de stat cu privire la grupările evanghelice:

Din punct de vedere politic, această grupare anarhică prezintă un pericol permanent pentru stat, atrăgând și chiar pedepsind pe cei care participă la viața socială

101. ANR, Fond Ministerul Cultelor și Artelor, Dosar 6/1949-1959, ff. 299-301.

102. Dorz, *Hristos*, p. 334.

103. ANR, Fond Ministerul Cultelor și Artelor, Dosar 6/1949-1959, ff. 341-342. Semnat la 18 octombrie 1957 de Dorz, Ioan Bălăuță, Silviu Hărăguș, Petru Popa și Nicolae Moldoveanu.

104. *Ibidem*, f. 367.

și politică a statului nostru. Atragerea unui număr mare de credincioși și tineret de la preocupările lor ca cetățeni, cât și exagerarea în a se ruga și a propaga un misticism bolnăvicios exagerat, reprezintă la fel o lacună în viața culturală a sate-lor noastre cât și în opera de transformare socialistă a țării noastre.

În raionul Criș, mișcarea „a ajuns apogeul”, deoarece un număr mare de oameni participau fără „orice scrupule și sfidează orice măsuri”, iar „practicile lor nu diferă de cele ale cultelor neoprotestante decât prin aceea că se desfășoară în biserica ortodoxă, nu în adunarea baptistă sau penticostală”¹⁰⁵. Singurele suges-tii pe care oficialii statului le-au putut oferi au fost îndepărtarea preoților pasivi sau susținători, organizarea de activități ortodoxe duminica după-amiaza sub formă de concurs sau organizarea de evenimente culturale duminica după-amiaza de către organele locale.

Este evident că agenții statului erau suficient de preocupați de activitățile Oastei Domnului pentru a lua în considerare cel puțin o cale către legalizare. Analizând situația din întreaga țară la sfârșitul anului 1957, un oficial scria că „Oastea Dmnlui [sic] continuă să reprezinte o problemă de masă în sectorul religios” și că din aceasta „se alimentează atât cultele neoprotestante, cât și sectele interzise”. Oficialul credea că „nu este [i]n interesul ordinii de Stat democrat popular să favorizeze sporirea numărului organizațiilor religioase net dușmănoase față de regim prin împingerea, din cauza unor nemulțumiri create artificial, a unui însemnat număr de credincioși ortodocși către neoprotestanți și sectari”. Astfel, statul lua în serios ceea ce susținea Dorz: menținând Oastea Domnului în ilegalitate, îi forța pe cetățeni fie să se implice în activități ilegale, fie să fie nemulțumiți, fie să se alăture neoprotestanților. Acest oficial era dispus să pună sub semnul întrebării deciziile luate până în prezent cu privire la Oastea Dom-nului, date fiind rezultatele:

Felul în care s-a procedat la interzicerea activității acestei asociații religioase a dat rezultate negative și pentru regim cât și pentru biserică și văzând că, în loc să scadă numărul aderenților „Oastei” acesta crește – deși grupurile mari de „ostași” trec la secte – este necesar ca întreaga problemă a „Oastei Domnului” să fie reexa-minată pentru a se aviza la noi măsurile cât mai corespunzătoare, spre a stinge nemulțumirea acelei mari mase de credincioși ai bisericii ortodoxe, pe care o reprezintă „Oastea Domnului” și care în totalitatea ei însumează un număr de credincioși mai mari decât al tuturor cultelor și sectelor neoprotestante laolaltă¹⁰⁶.

Autoritățile statului erau la curent cu întâlnirile pe care Dorz le avea cu Patri-arhul, cu argumentele pe care le aducea el în favoarea legalizării și cu pozițiile altor episcopi cu privire la această problemă¹⁰⁷.

Cu toate acestea, în ciuda interesului aparent al anumitor oficiali, liderii sta-tului și/sau ai Bisericii au decis să nu adopte o cale spre legalizare pentru Oastei Domnului. În schimb, au hotărât să folosească diviziunile interne din cadrul

105. *Ibidem*, ff. 385, 387.

106. *Ibidem*, f. 376.

107. ACNSAS, Fond Informativ, Dosar nr. 4964, vol. 2, ff. 53-53v.

Oastei Domnului în avantajul lor și să îndepărteze conducerea asociației. Așa cum susține George Spiridon, Securitatea a observat diferențe de opinie în rândul conducerii, care au apărut în urma negocierilor privind legalizarea. Dorz era văzut ca șeful aripii pro-BOR, încercând din răspuț să mențină Oastea Domnului în sânul Bisericii, chiar până la a-i schimba numele și activitățile. La celălalt capăt al spectrului se afla Nicolae Moldoveanu, un compozitor prolific din regiunea Sibiului, ale cărui simpatii erau mai mult aliniate cu cele ale evanghelicilor¹⁰⁸. Dorz credea, de asemenea, că Securitatea a divizat conducerea, învinuindu-l pe Moldoveanu pentru continuarea activităților clandestine, de vreme ce permitea altor lideri, precum Alexandru Pop din Feleacu, să continue să le organizeze, ca să demonstreze eșecul său de a ține Oastea Domnului sub control. În timp ce Dorz nu putea împiedica organizarea de activități în întreaga țară, ceea ce l-a surprins cu adevărat a fost că a existat o altă propunere înaintată de pastorul luteran Richard Wurmbrand, în urma consultării cu Nicolae Moldoveanu, pentru o altă abordare, separată, a legalizării. Dorz a fost furios că propunerea sa a fost subminată de cea a lui Wurmbrand, deoarece propunerea acestuia din urmă părea să sugereze că Oastea Domnului ar putea deveni „Biserica Protestantă Română”, o idee ce ar fi fost anatema pentru oricine încerca să mențină integritatea și unitatea în Biserica Ortodoxă. Wurmbrand a susținut că Departamentul Cultelor i-ar fi cerut acest lucru¹⁰⁹.

În mod ironic, unitatea pe care liderii Oastei Domnului nu au putut să o creeze singuri le-a fost impusă de stat. În 1959, poate chiar folosind lista potențialilor lideri regionali ai unei viitoare mișcări legale furnizată de Dorz, agenții i-au arestat unul câte unul. În cele din urmă, zeci de persoane au fost arestate, acuzate și condamnate pentru încurajarea nerespectării legilor și, în unele cazuri, pentru „activitate subversivă” și „conspirație”. Sentințele au variat de la cinci la douăzeci de ani¹¹⁰. Dorz însuși a fost condamnat la șaisprezece ani de închisoare pentru uneltire contra ordinii sociale și pentru publicarea de texte cu „conținut legionar fascist și anticomunist”¹¹¹.

Membrii Oastei Domnului au întâlnit în închisoare multe alte personalități religioase din alte confesiuni, inclusiv evangheliști, deși Dorz cel puțin nu a menționat găsirea unei comunități spirituale cu aceștia. În schimb, relatările scrise de credincioșii reformati vorbeau elogios despre unitatea și ecumenismul cu deținuții din Oastea Domnului¹¹².

Membrii Oastei Domnului continuau să se întâlnească sporadic în întreaga țară, în ciuda faptului că conducerea sa fusese decimată. Arestarea principalilor lideri nu a paralizat mișcarea și nici nu a rezolvat problema dacă Oastea Domnului aparține Bisericii Ortodoxe sau evanghelicilor. Adunările din județul Cluj au

108. Spiridon, *op. cit.*, p. 388.

109. Dorz, *op. cit.*, pp. 342-344.

110. Corneliu Clop, *Traian Dorz în Dosarele Securității*, s.n., Oradea, 2012. Vezi Clop pentru toate detaliile privind procesele, arestările și detaliile biografice ale celor arestați, în special pp. 47 și 53.

111. ACNSAS, Fond Informativ, Dosar 4964, vol. 1, f. 6.

112. Voogt, *op. cit.*, pp. 201-202.

persistat, susținea un raport, deoarece „unii preoți ortodocși au tolerat manifestările Oastei Domnului, în bisericile lor, justificând că dacă nu-i tolerează, aceștia se vor îndepărta de cultul ortodox și vor trece la cultele neoprotestante. De altfel s-a și observat că unii credincioși ai Oastei Domnului frecventează casele de rugăciuni ale cultului penticostal etc.”¹¹³. Inspectorii care lucrau pentru Departamentul Cultelor nu s-au confruntat doar cu o dilemă din cauza poziției „intermediare” pe care Oastea Domnului o ocupa între BOR și grupurile evanghelice. Ei au constatat, de asemenea, că aceste grupuri organizau mult mai multe reuniuni decât aveau autoritățile resursele necesare pentru a le monitoriza¹¹⁴. Liderii săi fuseseră arestați, dar Oastea Domnului continua să funcționeze ca organizație, la fel ca și evanghelicii, în mod descentralizat, prin intermediul unor membri laici locali, ținând împreună de legături afective.

Liderii Oastei Domnului au fost eliberați din închisoare ca parte a amnistiei generale ce a însoțit ascensiunea lui Nicolae Ceaușescu, iar rapoartele Securității menționează că discuțiile privind apartenența Oastei Domnului la BOR au continuat să divizeze mișcarea. Dorz se pare că a călătorit prin țară pentru „a câștiga cât mai mulți adepți de partea sa și de a-i izola pe ceilalți pretendenți la conducerea acestor asociații, care susțin ideea ca asociația «oastea domnului» să se separe de biserica ortodoxă, idee împotriva careia Dorz Traian se opune [*sic*], el susținând ca această asociație să rămână în continuare în cadrul bisericii ortodoxe”. În timp ce membrii de rând continuau să organizeze întâlniri, conducerea era divizată, cu Dorz de o parte și Richard Wurmbrand, Nicolae Moldoveanu și Ion Fulea de cealaltă parte¹¹⁵.

În 1970, Dorz s-a întâlnit cu Mitropolitul Timișoarei, Nicolae Corneanu. În timp ce Dorz repeta argumentele despre cât de utilă ar putea fi mișcarea pentru BOR, Corneanu insista că toți creștinii erau „îndemnați a respecta rânduiala, lucrul acesta imprimându-le și calitatea lor de cetățeni ai unei țări ce asigură libertatea religioasă”. Dorz i-a dăruit Mitropolitului câteva dintre poeziile sale, iar Mitropolitul a răspuns cu un dar al său, oferindu-i volumul *Învățătura Bisericii Ortodoxe*, o carte de rugăciuni și câteva icoane. Poate simbolizând impasul, Mitropolitul l-a invitat pe Dorz să rămână la slujba de la catedrală, dar Dorz a răspuns că „se grăbește să se întoarcă acasă și a plecat”¹¹⁶. Acest schimb – atât de cuvinte, cât și de daruri – subliniază cât de semnificative au fost afinitățile textuale deopotrivă pentru Oastea Domnului și pentru BOR. Fiecare dintre ele avea texte prețioase și moduri diferite de a practica religia.

Într-o scrisoare din 1972, Patriarhul Iustinian menționa un comentariu al unui preot paroh cu privire la problema interzicerii Oastei Domnului. Prin interzicerea unor astfel de adunări, preotul spunea: „Noi am fost dezarmați de armele noastre pe care ni le-au luat neoprotestanții! Ce frumos răsunau cântecele «Oastei» și cât de plăcut cântau femeile noastre «cântarea Marianelor». Noi nu le mai avem, în schimb le folosesc neoprotestanții”¹¹⁷. Iustinian susținea că succesul

113. ANR, Fond Ministerul Cultelor și Artelor, Dosar 12/1960, f. 181, 186.

114. *Ibidem*, f. 187.

115. ACNSAS, Fond Informativ, Dosar 4964, vol. 2, ff. 2-4.

116. *Ibidem*, ff. 91-93.

117. ACNSAS, Fond Documentar, Dosar 5825, f. 66.

Oastei Domnului era un motiv pentru a trimite mai mulți „preoți misionari în localitățile respective” și că întrucât Oastea Domnului „se îndreaptă vertiginos pe alt drum... [și acesta] poate fi considerat politic”. Iustinian sugera că mulți dintre preoții simpatizanți ai mișcării aveau trecut legionar și cântau „cântece laice, care au aparținut organizației legionare, ca «Sfântă cruce părăsită», «Cruce albă de mestecă», sau «Ștefan Vodă al Moldovei»”. Acuzațiile că persoanele ostile regimului ar fi avut un trecut legionar erau frecvente în această perioadă. Primul dintre cântecele menționate de Iustinian se găsește într-adevăr în imnurile Oastei Domnului, iar al treilea în cărțile de cântece legionare, însă niciunul nu a fost scris de membri ai vreuneia dintre cele două mișcări¹¹⁸. Cu siguranță, nu existau cântece în mod explicit legionare în publicațiile Oastei Domnului, iar ritmurile de marș și crescendourile eroice preferate de legionari erau străine repertoriului Oastei Domnului¹¹⁹. Mulți foști legionari se alăturaseră într-adevăr BOR, dar aceștia se găseau mai mult în cercurile monahale și nimic din cercetările noastre nu sugerează că erau mai răspândiți în Oastea Domnului decât în alte părți¹²⁰. Iustinian le-a reamintit episcopilor săi „să se impulsioneze, prin protopopi, activitatea preoților misionari, care să fie dirijați spre centrele mai mari ale acestor mișcări anarhice, unde să ajute pe preoți în promovarea cântării omofone la Sf. Liturghie, la nunți, botezuri, înmormântări...”¹²¹.

După 1972, Departamentul Cultelor a renunțat la încercarea de a găsi soluții la problema Oastei Domnului și toate discuțiile despre legalizare s-au încheiat. Întâlnirile au continuat de-a lungul anilor 1970 și 1980, iar liderii s-au confruntat mai departe cu amenințări și persecuții, dar nu au mai fost arestați la fel de frecvent ca în anii 1950¹²².

Un raport al Securității de la începutul anilor 1980 afirma că, în timp ce în trecut Oastea Domnului funcționase „cu consimțământul preoților după terminarea slujbelor religioase”, acum „pretextul e nunta, dar de fapt se adună pentru a citi Biblia, cântând în coruri cântece religioase”. Aceștia, potrivit raportului, nu fumează și nu beau. În schimb, „susțin că ei sunt cei ce slăvesc pe domn, că tot ceea ce fac restul credincioșilor nu se ridică la înălțimea activităților lor”. Mai mult, în trecut, această „sectă a sprijinit activitatea legionarilor, a grupărilor fasciste «Garda de fier», și are ca specific cântecul «Cruce albă de mestecă»”. Același raport preciza că penticostalii „provin din cultul ortodox, participă mai puțin la viața culturală, socială; nu beau, nu fumează, susțin cu tărie că numai ei sînt «corecți», «morali»” și că sunt „lipsiți de sentimente de patriotism”. Bapțiștii, pe de altă parte, „propovăduiesc exaltarea [...] mistică (în credință), izolarea,

118. „Sfântă cruce părăsită”, în Dorz și Moldoveanu, *op. cit.*; și „Ștefan Vodă al Moldovei”, în *Carte de cîntece*, FDC, București, 1940, pp. 42-43.

119. Despre muzica legionară, vezi Roland Clark, „Collective Singing in Romanian Fascism”, *Cultural and Social History*, vol. 10, nr. 2, 2013, pp. 251-271.

120. Despre foștii legionari din BOR, vezi Ionuț Biliuță, „Constructing Fascist Hagiographies: The Genealogy of the Prison Saints Movement in Contemporary Romania”, *Contemporary European History*, vol. 31, nr. 3, 2022, pp. 435-455.

121. ACNSAS, Fond Documentar, Dosar 5825, f. 67.

122. ACNSAS, Fond Informativ, Dosar 4964, vol. 4, ff. 223-224.

pasivitatea față de cultură, societate, progres”¹²³. Problema cu toate cele trei grupuri, se pare, era că se separau de restul societății și urmau un cod moral diferit, despre care autorul raportului susținea că îi făcea să se simtă superiori celor din jur. În ciuda schimbărilor intervenite, mișcarea era încă divizată între „trifiști”, conduși de Dorz, și adepții lui Nicolae Moldoveanu. Cu toate acestea, adepții lui Dorz erau în vârstă, puțini la număr și implicați „în activitate pur religioasă”, ceea ce îi făcea o amenințare mai mică pentru stat decât grupul lui Moldoveanu¹²⁴.

Ultimii ani ai regimului

Deși Securitatea spera că numărul participanților la Oastea Domnului era relativ mic, mii de oameni veneau la adunările locale atunci când acestea aveau loc. În județul Cluj, în anii 1980, era ceva obișnuit ca un cort mare să fie instalat pentru o adunare a Oastei Domnului de sute de persoane, care se implicau în rugăciune, predicare și evanghelizare¹²⁵. Potrivit raportului privind Oastea Domnului elaborat de ALRC (Comitetul Creștin Român pentru Apărarea Libertății Religioase și de Conștiință), majoritar baptist, „măsurile represive – percheziții, discriminare, confiscarea de Biblie, tipărituri, literatură și manuscrise – îi permit să se dezvolte continuu”. Represiunea a contribuit la o anume „tensiune” în cadrul mișcării, dar a favorizat și „o activitate spirituală reală”¹²⁶. Majoritatea adepților mișcării au fost capabili să ignore conflictele de conducere, iar aceasta s-a dezvoltat ca o comunitate de bază, textuală și afectivă – nu ca una structurată de sus în jos.

Rapoartele Securității de la sfârșitul anilor 1980 au dezvăluit o activitate pe scară largă, cu o divizare a conducerii Oastei Domnului în două tabere, cu facțiunea Dorz de o parte și o facțiune evanghelică cu figura lui Vasile Suciu din Cluj de cealaltă parte. Un raport din noiembrie 1988 menționează că Dorz a vorbit la o nuntă din județul Sălaj la care au participat 1.200 de credincioși. Oficialul care scrie despre aceasta dorea să afle numele și trecutul participanților, dacă clerul susținea astfel de activități și, de asemenea, dacă existau „cazuri de racolare la cultele neoprotestante din rândul ostașilor”, sugerând că încă mai vedeau Oastea Domnului ca un vehicul de trecere de la BOR către bisericile evanghelice¹²⁷. Un raport din 1989 despre mișcarea din județul Mureș documenta cam aceleași tipuri de activități, arătându-se totodată preocupat de legăturile cu străinătatea, afirmând că persoana urmărită „a întreținut relații cu o serie de elemente anarhice și protestatare din țară, pe care le incita și cărora le furniza date cu privire la

123. ACNSAS, Fond Documentar, Dosar 2869, ff. 17-18.

124. *Ibidem*, Dosar 8702, vol. 21, ff. 142-143.

125. „Selfless attitude of Romanian Christians”, *Christian Herald*, 28 martie 1987, p. 16. „Oastea Domnului”, Arhiva și Biblioteca Keston, Universitatea Baylor.

126. Christian Committee for the Defence of Religious Rights in Romania, „The «Lord's Army» Movement in the Romanian Orthodox Church”, *Religion in Communist Lands*, vol. 8, nr. 4, 1980, p. 316.

127. ACNSAS, Fond Documentar, Dosar 8702, vol. 21, ff. 27-28.

pretinsele persecuții la care sunt supuse persoanele ce desfășoară activitate în cadrul «Oastei Domnului», pentru a fi exploatate de postul de radio «Europa Liberă» în activitatea de calomniere și denigrare a statului nostru». Interviuurile luate membrilor la începutul anilor 1990 afirmă că „Oastea Domnului nu accepta în trecut contactul cu străinii din cauza pericolului pe care îl reprezenta acest lucru (amenzi, închisoare)”, sugerând posibilitatea ca Securitatea să fi fost dezinformată, ca diferite aripi ale mișcării să fi adoptat atitudini diferite față de contactul cu Occidentul sau ca oamenii să-și amintească greșit cât de extinse au fost contactele atunci când au avut ocazia să compare teama și dificultățile socialismului de stat cu deschiderea din anii 1990¹²⁸. Casetele cu înregistrări de cântece și poezii, studiile biblice și filmele religioase atrăgeau, de asemenea, aparent, un număr mare de tineri către mișcare. Chiar dacă raportul estima doar 7.700 de adepți, acesta mai spunea că informațiile recente de la agenți „atestă o intensificare fără precedent a activității asociației”¹²⁹. Prin contrast, „activitatea misionar-pastorală ortodoxă este mai slabă ori măsurile de Securitate specifice se situează la nivelul cerut”¹³⁰.

Dorz nu a trăit să vadă schimbarea de regim, murind în iunie 1989, dar Oastea Domnului a înflorit în noua libertate religioasă permisă mișcării după căderea lui Nicolae Ceaușescu. În 1996, Thomas Keppeler a estimat că numai în Transilvania existau 250 de grupări ale Oastei care se întruneau regulat, deși, din pricina atitudinii lui foarte pozitive față de această mișcare, este posibil ca el să fi supraestimat numărul acestora¹³¹. Diviziunile au continuat chiar și după moartea lui Dorz, iar în 1994 Suciu susținea că „pare să existe o distincție clară între ceea ce aș numi o facțiune legalistă, care în opinia mea este prea legată de Biserica Ortodoxă, și o facțiune care este orientată mai mult spre reînnoire și reformă”¹³². Propria sa facțiune, desigur, era cea axată pe reînnoire. Keppeler a intervievat 40 de membri proeminenți ai Oastei Domnului în acea perioadă – în majoritate persoane asociate cu aripa evanghelică a mișcării, cea a lui Suciu – și a constatat că, deși majoritatea erau deziluzionați de Biserica Ortodoxă, opiniile variau foarte mult atunci când venea vorba de care ar trebui să fie relația mișcării cu Biserica. Indiferent de pozițiile lor cu privire la această chestiune, toți erau de acord că ceea ce contează cel mai mult pentru ei în legătură cu mișcarea sunt legăturile afective puternice pe care le-au experimentat în cadrul mișcării, pe care le-au identificat ca fiind mijloacele prin care au găsit edificare spirituală¹³³.

128. Tom Keppeler, „Oastea Domnului: The Army of The Lord in Romania”, *Religion, State and Society*, vol. 21, nr. 2, 1993, p. 225.

129. ACNSAS, Fond Documentar, Dosar 7374, ff. 44-45.

130. *Ibidem*, f. 46.

131. Keppeler, „Beliefs and Assumptions”, p. 117.

132. Tom Keppeler, „Two Factions in Romania's Army of the Lord”, *East-West Church and Ministry Report*, vol. 2, nr. 3, 1994, pp. 8-9.

133. Keppeler, „Beliefs and Assumptions”, pp. 131-150.

Concluzii

Ziarele, revistele și cărțile publicate de Oastea Domnului de la prăbușirea socialismului de stat leagă în mod constant mișcarea de slujirea lui Iosif Trifa și o prezintă ca o continuare a comunităților pietiste din anii 1920, care erau caracterizate de temperanță, citirea Bibliei și predicarea laică¹³⁴. Desigur, multe s-au schimbat de la începuturile mișcării. Iosif Trifa adunase mai întâi credincioșii prin paginile publicației *Lumina Satelor* și ale altor ziare, creând Oastea Domnului în primul rând ca o comunitate textuală. Frățiile locale erau puse în legătură prin știrile tipărite de Trifa în ziarele sale. Ocazional se puteau întâlni la adunări mari, pentru care unii parcurgeau distanțe semnificative ca să poată participa, dar chiar înainte de a ajunge acolo știau că oamenii pe care îi vor întâlni erau „frații și surorile” lor, datorită legăturii comune cu învățăturile lui Trifa, cu Biblia și cu cântecul. Aceste legături afective s-au extins la persoane din afara BOR odată ce structura organizațională a Oastei Domnului s-a destrămat la mijlocul anilor 1930, cuprinzând greco-catolici, evanghelici și, în preajma Holocaustului, evrei. Represiunea și persecuția din partea Partidului Comunist Român au întărit și mai mult importanța legăturilor afective și, pe măsură ce Securitatea a reușit, în ciuda intențiilor ei, să creeze o punte între Dorz și alți lideri, grupuri importante de lideri din cadrul mișcării au început să simtă că au mai multe în comun cu protestanții evanghelici decât cu BOR însăși. Trifa s-a inspirat mult în scrierile sale din scrierile evanghelice din Marea Britanie și America de Nord, iar evanghelicii cântau cu bucurie cântece scrise de Dorz și Moldoveanu, dar, în multe privințe, experiența comună a persecuției a fost cea care a adus împreună Oastea Domnului și grupurile evanghelice în mentalitatea populară. Agenții Securității le-au catalogat drept secte periculoase care își prețuiau propriile comunități mai mult decât statul-națiune, iar compararea lor între ele era o modalitate de a le face pe fiecare să pară mai periculoase.

Argumentul lui Dănuț-Vasile Jemna cu privire la prăbușirea socialismului de stat se aplică la fel de bine și la Oastea Domnului: „Căderea comunismului a scos la lumină carențele și problemele structurale ale acestei comunități, faptul că ea nu este o identitate clar definită și că trecutul recent – mai precis, perioada comunistă – a lăsat urme mult mai profunde decât se bănuia”¹³⁵. În ultimii treizeci și cinci de ani au rămas diviziuni între diferitele aripi ale mișcării, de la colaborarea strânsă a lui Vasile Mihoc cu BOR la aripa evanghelică a lui Vasile Suciu, și există încă alte alinieri locale. În orice caz, accesul mai ușor la rețelele evanghelice americane și noua orientare a BOR sub conducerea lui Daniel Ciobotea au tras Oastea Domnului și mai mult în direcții concurente. În plus, cu congregații îmbătrânite pe care anii de persecuție le-au condiționat să țină capul plecat,

134. Vezi în special revistele *Iisus Biruitorul* și *Timotheos*, care includ reluări frecvente ale articolelor lui Trifa pe aproape fiecare pagină.

135. Dănuț-Vasile Jemna, „Criza de identitate a omului evanghelic român”, în Dobrinicu și Mănăstireanu (eds.), *op. cit.*, p. 298.

impulsul evanghelistic irepresibil care a animat Oastea Domnului pe vremea lui Trifa este mult mai atenuat și caracterizează astăzi doar congregații izolate.

Libertatea religioasă care a venit odată cu prăbușirea comunismului a însemnat, de asemenea, că, în timp ce grupuri precum Oastea Domnului nu mai trebuie să se lupte cu calomniile și denaturarea din partea autorităților, mass-media românească lucrează din greu pentru a prezenta comportamentul religios ca fiind ridicol și BOR ca fiind coruptă¹³⁶. Implicarea continuă a Bisericii în politica de partid nu a făcut mare lucru pentru a schimba această imagine¹³⁷. Aripa Oastei Domnului cea mai strâns afiliată Bisericii Ortodoxe are acum propriile sale posturi de radio și canale de YouTube, iar acestea pun accentul pe un stil de viață religioasă condus de câteva persoane elocvente, mai degrabă decât pe comunitățile afective strânse care au susținut mișcarea sub socialismul de stat. Ambele sunt dedicate exclusiv predicilor și imnurilor, excluzând tipul de știri despre indivizi pe care Trifa le publica în ziarele sale¹³⁸. Pentru o generație născută după 1990, cenzura culturii populare este poate la fel de dură ca cea a poliției secrete. Emigrația este o altă provocare cu care Oastea Domnului s-a confruntat după 1990¹³⁹. În timpul comunismului, principalele conexiuni transnaționale pe care le avea mișcarea erau în Banatul iugoslav, unde condițiile politice diferite permiteau congregațiilor să se organizeze în moduri imposibile în România¹⁴⁰. Astăzi, congregațiile Oastei Domnului există în Austria, Franța, Germania, Italia, Moldova, Spania, Regatul Unit și Statele Unite, precum și în alte părți, cu provocări aferente adaptării la culturi diferite și la așteptările acestora cu privire la modul în care ar trebui să arate viața religioasă în secolul XXI. Un studiu solid al Oastei Domnului în secolul XXI rămâne să fie scris, dar ceea ce va descrie acesta va fi o mișcare foarte diferită de cea inițiată de Trifa.

(Traducere din limba engleză
de Dănuț Mănăstireanu)

136. Constantin Necula, „Pilgrimage in the Romanian Orthodox Church: Aspects of the Pedagogy of Faith”, în Dorina Dragnea, Emmanouil Ger. Varvounis, Evelyn Reuter, Petko Hristov și Susan Sorek (eds.), *Pilgrimage in the Christian Balkan World: The Path to Touch the Sacred and Holy*, Brepols, Turnhout, 2023, pp. 185-199.

137. Lavinia Stan și Lucian Turcescu, *Religion and Politics in Post-Communist Romania*, Oxford University Press, Oxford, 2007; Giuseppe Tateo, *Under the Sign of the Cross: The People's Salvation Cathedral and the Church-Building Industry in Postsocialist Romania*, Berghahn Books, New York, 2020.

138. Pe YouTube, vezi <https://www.youtube.com/channel/UCyuOhHICWvUBRqR72G7l9aw>, accesat la 24.06.2024. Pentru radio, vezi <https://radio.oasteadomnului.ro/>, accesat la 24.06.2024.

139. Marco Guglielmi, *The Romanian Orthodox Diaspora in Italy: Eastern Orthodoxy in a Western European Country, Religion and Global Migrations*, Springer International Publishing, Cham, 2022.

140. Mircea Măran, „The Oastea Domnului (Lord's Army) Movement in the Serbian Banat”, în Djurić Milovanović și Radić (eds.), *op. cit.*, pp. 261-284.

Bibliografie selectivă

- Bălan, Nicolae, *Problema religioasă în timpul de azi*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1906.
- Bălan, Nicolae, *Un congres românesc biblic*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1912.
- Bălan, Nicolae, *În chestia „micii Biblii”*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1914.
- Bălan, Nicolae, *„Oastea Domnului” și Biserica*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1935.
- Beg, Ioan, *„Un bun ostaș al lui Hristos”. Fratele Valer de la Ciula*, Editura Traian Dorz, Simeria, 2003.
- Biliuță, Ionuț, „Constructing Fascist Hagiographies: The Genealogy of the Prison Saints Movement in Contemporary Romania”, *Contemporary European History*, vol. 31, nr. 3, 2022, pp. 435-455.
- Biliuță, Ionuț, „To Murder or Save Thy Neighbour? Romanian Orthodox Clergymen and Jews during the Holocaust (1941-1945)”, în Kevin P. Spicer și Rebecca Carter-Chand (eds.), *Religion, Ethnonationalism, and Antisemitism in the Era of the Two World Wars*, McGill-Queen's University Press, Montreal, 2022, pp. 305-330.
- Brown, Candy, *The Word in the World: Evangelical Writing, Publishing, and Reading in America, 1789-1880*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2004.
- Christensen, Nikolaj, *Unorganized Religion: Pentecostalism and Secularization in Denmark, 1907-1924*, Brill, Leiden, 2022.
- Cindrea-Nagy, Iuliana, „... as the young girl told them so»: Women and Old Calendarism in Interwar Romania”, *Religion and Gender*, vol. 11, nr. 1, 2021, pp. 15-38.
- Clark, Roland, „Collective Singing in Romanian Fascism”, *Cultural and Social History*, vol. 10, nr. 2, 2013, pp. 251-271.
- Clark, Roland, *Sectarianism and Renewal in 1920s Romania: The Limits of Orthodoxy and Nation-Building*, Bloomsbury, Londra, 2021.
- Clop, Corneliu, *Traian Dorz în Dosarele Securității*, s.n., Oradea, 2012.
- Coleman, Heather J., *Russian Baptists and Spiritual Revolution, 1905-1929*, Indiana University Press, Bloomington, 2005.
- Christian Committee for the Defence of Religious Rights in Romania, „The «Lord's Army» Movement in the Romanian Orthodox Church”, *Religion in Communist Lands*, vol. 8, nr. 4, 1980, *Religion in Communist Lands*, 8, nr. 4, 1980, pp. 314-317.
- Da Costa, Alexandre E., „The (Un)Happy Objects of Affective Community: Mixture, Conviviality and Racial Democracy in Brazil”, *Cultural Studies*, vol. 30, nr. 1, 2016, pp. 24-46.
- Djurić Milovanović, Aleksandra, *The Untold Journey of the Nazarene Emigration from Yugoslavia to North America*, Lexington Books, Blue Ridge Summit, 2024.
- Djurić Milovanović, Aleksandra și Radmila Radić (eds.), *Orthodox Christian Renewal Movements in Eastern Europe*, Palgrave Macmillan, Cham, 2017.
- Dorz, Traian, *Hristos, mărturia mea*, Editura Traian Dorz, Simeria, 1993.
- Dorz, Traian și Nicolae Moldoveanu, *Să cântăm Domnului. Carte de cântări a Oastei Domnului*, ed. a II-a, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 1994.
- Gogan, Gheorghe, „Viața și activitatea predicatorială a preotului Iosif Trifa”, disertație de masterat, Universitatea Aurel Vlaicu, Arad, 2003.
- Grossu, Sergiu, *M-am luptat lupta cea bună*, Vremea, București, 2006.
- Guglielmi, Marco, *The Romanian Orthodox Diaspora in Italy: Eastern Orthodoxy in a Western European Country, Religion and Global Migrations*, Springer International Publishing, Cham, 2022.

- Ionașcu, Stelian, *Paul Constantinescu și muzica psaltică românească*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.
- Kaltenbrunner, Andreea, *Für den Glauben, gegen den Staat: der Altkalendarismus in Rumänien (1924-1936)*, De Gruyter Oldenbourg, Berlin, 2022.
- Kapaló, James A., *Inochentism and Orthodox Christianity: Religious Dissent in the Russian and Romanian Borderlands*, Routledge, Londra, 2019.
- Kapaló, James A. și Kinga Povedák (eds.), *The Secret Police and the Religious Underground*, Routledge, Londra, 2021.
- Keppeler, Tom, „Oastea Domnului: The Army of The Lord in Romania”, *Religion, State and Society*, vol. 21, nr. 2, 1993, pp. 221-227.
- Keppeler, Tom, „Two Factions in Romania's Army of the Lord”, *East-West Church and Ministry Report*, vol. 2, nr. 3, 1994, pp. 8-9.
- Keppeler, Tom, „Beliefs and Assumptions about the Nature of the Church and its Leadership: A Romanian Case Study”, teză de doctorat, Trinity International University, 1996.
- Lisnic, Dumitru, „Organising Religious Resistance: Contingent Procedures, Material Religion and Early Soviet Repression against Religion”, *Review of Ecumenical Studies*, vol. 14, nr. 2, 2022, pp. 197-216.
- Manuilă, Sabin, *Recensământul general al populației României din decembrie 1930*, Institutul Central de Statistică, București, 1938.
- Marini, Nicolae, *Învățătorul Ioan Marini. O viață de apostol*, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2002.
- Moța, Ioan, *42 de ani de gazetărie*, Tipografia Astra, Orăștie, 1935.
- Nikolakopoulos, Konstantin, *Imnografia ortodoxă la început și astăzi*, trad. Alexandru Ioniță, Basilica, București, 2015.
- Ploscariu, Iemima, „The Word Read, Spoken, and Sung: Neo-protestants and Modernity in Interwar Romania”, *Central Europe*, vol. 18, nr. 2, 2020, pp. 105-121.
- Ploscariu, Iemima, „«God is against Nationalism»: Averbuch and the Jewish Christians of Interwar Romania”, *Contemporary European History*, vol. 33, nr. 2, 2022, pp. 1-22.
- Ploscariu, Iemima, *Alternative Evangelicals: Challenging Nationalism in Interwar Romania's Multi-ethnic Borderlands*, Brill, Paderborn, 2024.
- Samoilă, Gheorghe, „Eu știu că ei mă vor ucide...”. *Isaac Feinstein (1904-1941). Un evreu român, martir al lui Hristos*, PIM, Iași, 2013.
- Stan, Lavinia și Lucian Turcescu, *Religion and Politics in Post-Communist Romania*, Oxford University Press, Oxford, 2007.
- Tateo, Giuseppe, *Under the Sign of the Cross: The People's Salvation Cathedral and the Church-Building Industry in Postsocialist Romania*, Berghahn Books, New York, 2020.
- Trifa, Iosif, *Oglinda inimii omului*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1927.
- Trifa, Iosif, *Ce este Oastea Domnului?*, ed. a V-a, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 1934.
- Trifa, Iosif, *Mai lângă domnul meu*, ed. a V-a, Editura Oastea Domului, Sibiu, 1994.
- Trifa, Iosif, *Căutați la păsările cerului!*, ed. a VI-a, Editura Oastea Domului, Sibiu, 1999.
- Trifa, Iosif, *Trăim vremuri biblice*, ed. a III-a, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2000.
- Trifa, Iosif, *Ca o oaie fără de glas*, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2001.
- Trifa, Iosif, *Ia-ți crucea ta!*, ed. a III-a, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2001.
- Voogt, Ryan J., „Making Religion Acceptable in Communist Romania and the Soviet Union, 1943-1989”, teză de doctorat, University of Kentucky, 2017.
- Wurmbrand, Richard, *Torturat pentru Hristos*, Forumul Civic Român, București, 2008.